

שמור

אג"מ/מה"ד היסטוריה
ענף מחקר והדרכה
טל 3363
הד 104 -
יא' באדר ב' תשמ"א
16 במרס 1981

מלחמת יום - הכיפורים

הקרב על מעוז "בודפסט"

עבור בה"ד - ו

כל המוסר תוכן מסמך זה, כולו או קצתו,
לידיעת אנשים שאינם מוסמכים לכך - עובר
על חוקי בטחון-המדינה כל המוצא מסמך
זה נדרש למסרו לתחנה הקרובה של משטרת
ישראל או המשטרה הצבאית

מרס 1981

אג"מ - מה"ד - היסטוריה

שמור

מה"ד / ענף ארגון ומנהלה

הודפס ונכרך ע"י יח' הוצאה לאור

ש מ ר

- א -

ת ו כ נ ה ע נ י נ י ם

<u>עמוד</u>		<u>התוכן</u>
א' - ב'		הקדמה
1		
3		<u>פרק א'</u> - המעוז וסביבתו
3		כללי
3		המעוזים ויעודם
6		מבנה המעוז
6		מעוזים במלחמת ההתשה
6		הכוחות הלוחמים במעוז "בודפשט"
		<u>קרקע</u>
8		המשולש הצפוני
8		צירי אורך
10		צירי רוחב
10		מבנה מעוז "בודפשט"
		<u>פרק ב'</u> - האויב ודרכי לחימתו
15		נסיונות ההסתערות המצרית על המעוז
		<u>פרק ג'</u> - "שובך-יונים"
19		כללי
19		שיטת התכנית
		<u>פרק ד'</u> - כוחותינו
21		הכוחות במעוז בשלבי הלחימה השונים
25		כפיפות פיקודית
		<u>פרק ה'</u> - בטרם קרב
27		חילופי הכוחות במעוז ערב ראש-השנה
27		פעילות לאבטחת המעוז והגנתו
30		עליית המתיחות
32		לקראת המלחמה
32		תכנית ההגנה על המעוז
35		הפעולות אחרי קבלת פקודת "שובך-יונים"
35		גדוד טנקים 9 - ערב קרב

ש מ ר

- ב -

עמוד

	<u>פְּרָק ו'</u> - הקרב הראשון על המעוז
37	כללי
37	התקפת יום - השעה הראשונה
39	לחימת שני טנקים נגד גדוד מצרי משוריין
41	סוללת תותחי 155 מ"מ ב"בודפסט"
44	השגרה במעוז לאחר בלימת ההתקדמות המצרית
45	הלחימה על ציר "מכפלת"
46	הקרב על הציר - 6-9 באוקטובר
50	חילופי הכוחות במעוז ב-11 באוקטובר
	<u>פְּרָק ז'</u> - הקרב השני על המעוז
53	תקופת הביניים
54	ההתקפה המצרית ב-15 באוקטובר
54	התקפת הלילה של 14-15 באוקטובר
	<u>פְּרָק ח'</u> - פריצת החסימה המצרית
57	כללי
57	נסיונות גדוד 141 לפרוץ את החסימה
59	הקרב של פלוגה ל'
59	הרכבה של הפלוגה
	<u>פְּרָק ט'</u> - הערות לקרב על פריצת החסימה המצרית
66	העיטורים שהוענקו לחמישה מחילי הפלוגה
	<u>פְּרָק י'</u> - הקרב על "בודפסט" - סיכום והערכה
67	השלב הראשון
70	השלב השני
70	הכוחות המצריים שהשתתפו בקרב על מעוז "בודפסט"

ה ק ר מ ה

- 1 לוטה חוברת אודות "הקרב על מעוז 'בודפסט'" הנשלחת אליך
- 2 כינינו הקרבות המתוארים בחוברת זו בשם "הקרב על מעוז 'בודפסט'" על אף העובדה שבקרבות המתוארים לקחו חלק לוחמים מיחידות שונות, באתרים שונים, ובמועדים שונים שיחד סייעו לעמידת המעוז ובעקירת יחידות קומנדו מצרי שחסמו את דרך הגישה אליו.
- 3 הקרב על מעוז "בודפסט" הינו קרב הגנה מוצלח בו נחסם תאויב המצרי, כנסותו לפרוץ לכביש החוף בין התאריכים 6-15 באוקטובר 1973.
- 4 היה זה קרב משולב, בו לקחו חלק לוחמים מחילות הרגלים, השריון, התותחנים, ומזרועות הים והאוויר
- 5 מן הראוי לצייץ שהמפקדים והחיילים מלאו את יעודם בקרבות אלה על אף הפצצות מהאוויר, הרעשות ארטילריות כבדות והתקפות חיל"ר ו-חש"נ
- 6 הקרב נחקר ונכתב ע"י רס"נ (מיל') מ.א. יוחנן יעקובי.

אלגום אורי - אל"מ
רמ"ח הסטוריה

פ ר ק א'

ה מ ע ו ז ו ס כ ל כ ת ו

כללי

- מעוז "בודפסט", הידוע לציבור כ"המעוז שלא נפל" במלחמת יוה"כ, היה אחד מ-30 המעוזים שנבנו אחרי מלחמת ששת הימים לאורך תעלת-סואץ ושהיו חלק מהמערכת הידועה בשם "קו בר-לב" מערכת זו כללה חמישה מרכיבים יבשתיים עיקריים⁽¹⁾
- א מעוזים
- ב תעוזים, שהם מוצבי הקו השני שנבנו במרחק של 8-12 ק"מ מקו המים ונועדו לשמש חניוני טנקים ונקודות תצפית ארוכות טווח לעבר התעלה. הם הוקמו במדרון האחורי של הגבעות הסמוכות לדרך ה-חח"מ
- ג יחידות שריון שהוצבו בין המעוזים ובערפם, המסוגלות להגיע לכל מעוז תוך זמן קצר
- ד ארטילריה ויחידות נ"מ יסייעו לכוחות שבקו-התעלה וינחיתו אש לעבר מטרות שמעבר לתעלה
- ה מערכת דרכים מורחבת,⁽²⁾ המאפשרת גישה נוחה ומהירה לכל נקודה לאורך התעלה, בזיקה לצירי הכניסה לסיני

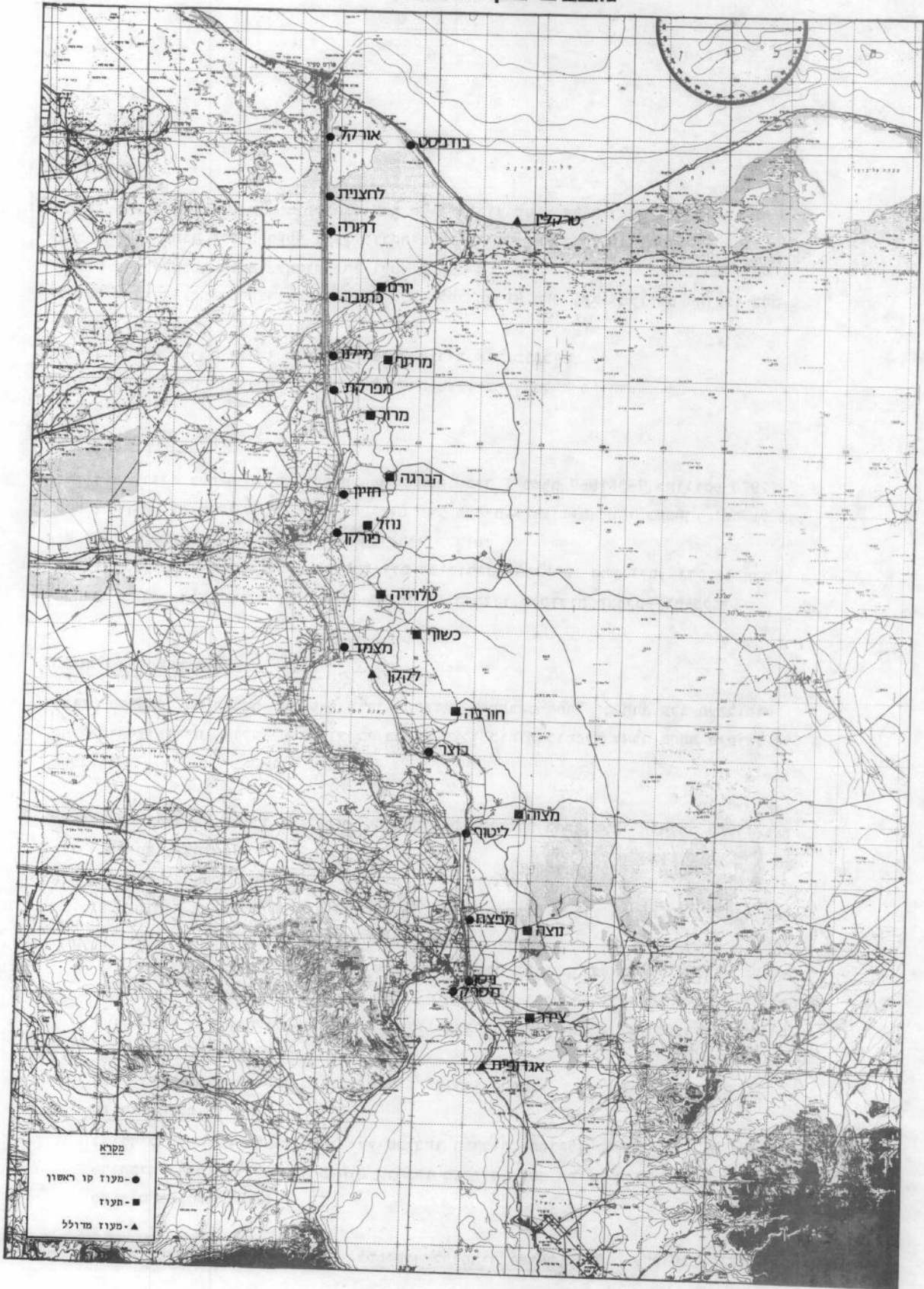
המעוזים ויעודם

המעוזים נועדו לשלוט על קו-המים ולשמש כעין "אזניים ועיניים" לגבי צירי הכניסה לסיני, ובכך לסייע במניעת צליחה מצרית הבונקרים המבוצרים והמוגנים בשכבות-פיצוץ (שכפ"צ) נועדו להגן על החיילים, ששרתו במעוזים, מפני הפגזות ארטילריות כבדות ואף כנגד פגזים עם מרעומי השהייה יכולת הלחימה והעמידה של המעוזים הושתתה על תכנית, לפיה ישולבו המעוזים בלחימה יחד עם טנקים שאמורים לחבור אליהם תוך זמן קצר, ארטילריה המסוגלת לסייע באש הן בקרבת המעוזים והן לפגוע במטרות מעבר לתעלת-סואץ, ומטוסי ח"א המיועדים לסייע באש למעוזים בקרב

(1) גם חיל-האוויר הוא אחד המרכיבים האינטגרליים בתפיסת ההגנה של קו התעלה, אך הנושא לא ידון במחקר זה

(2) להכרת ההסטוריה והבעייתיות של "קו בר-לב" ראה מאמר בלקסיקון לביטחון ישראל, זאב שיף, איתן הבר, זמורה, ביתן, מודן, מהדורת "דבר", 1976, ע"ע 93-95

מוצבים בקו התעלה

מבנה מעוז

המעוז הוקם על סוללת-יגפר מוגבהת שיצרה מעין ריבוע שסגר על חצר פנימית עם כניסה אחת מאחור בתוך סוללת-העפר נבנו בונקרים מבוזרים, ואילו על גבי הסוללות נבנו תעלות קשר שלארכן הוקמו עמדות ירי ועמדות תצפית בנוסף לכך היו בתוך החצר עמדות לנשק נ"מ, למרגמה 81 מ"מ והיו מעוזים שהוצבו בהם טנקים, בדרך קבע לצורך לחימה בלילה צוידו הלוחמים בצויד מגביר אור כוכבים מחוץ למעוז ומסביבו הוקמו גדרות תיל, שדה-מוקשים ו-אמל"ח מיוחד

מעוזים במלחמת ההתשה

נסיון המעוזים בלחימה נרכש בעת מלחמת ההתשה, בין 1 במרס 1969 ל-7 באוגוסט 1970 במהלך תקופה זו פשטו המצרים על המעוזים תשע פעמים והמעוזים עמדו במבחן יתר על כן, יש לציין שהמעוזים עמדו בהפגזות ארטילריה כבדות במרוצת השנים, בין סוף 1970 למלחמת יום-הכיפורים, דולל קו המעוזים, ורק 16 מהם הוחזקו באופן מלא, בעוד שיתר ה-14 נחסמו או הוחזקו כנקודות תצפית-יום בלבד

הכוחות הלוחמים במעוז "בודפסט"

מעוז "בודפסט" קשור בשמו של סגן מוטי אשכנזי, שהתפרסם אחרי המלחמה עקב פעילותו הפוליטית-ציבורית אולם יש לזכור כי במעוז פעלו כוחות נוספים לאלה שתחת פיקודו של אשכנזי

בתארנו את הקרב על המעוז יש לציין את היחידות הלוחמות בחתך שלבי הלחימה במעוז ואת אזורי לחימה כלהלך

א יחידות לוחמות

- 1 כוחות מגדוד חי"ר מילואים 16/68 נמצאו במרבית מעוזי התעלה, כולל "בודפסט" מאז ערב ראש-השנה תשל"ד (26 בספטמבר 1973) המחלקה שיועדה ל"בודפסט", שהתה בו בתקופת הרגיעה ונשארה עד לפתיחת האש ע"י המצרים בשעה 061400 ובמשך חמישה ימי לחימה נוספים, עד לשעות אחה"צ של יום ה', באותו יום הוחלפה המחלקה ע"י פלוגה מגדוד נח"ל 906 שישבה במעוז עד לסיום המלחמה וכשבוע אחריו
- 3 כוחות נוספים שהיו מוצבים במעוז יפורטו בהמשך

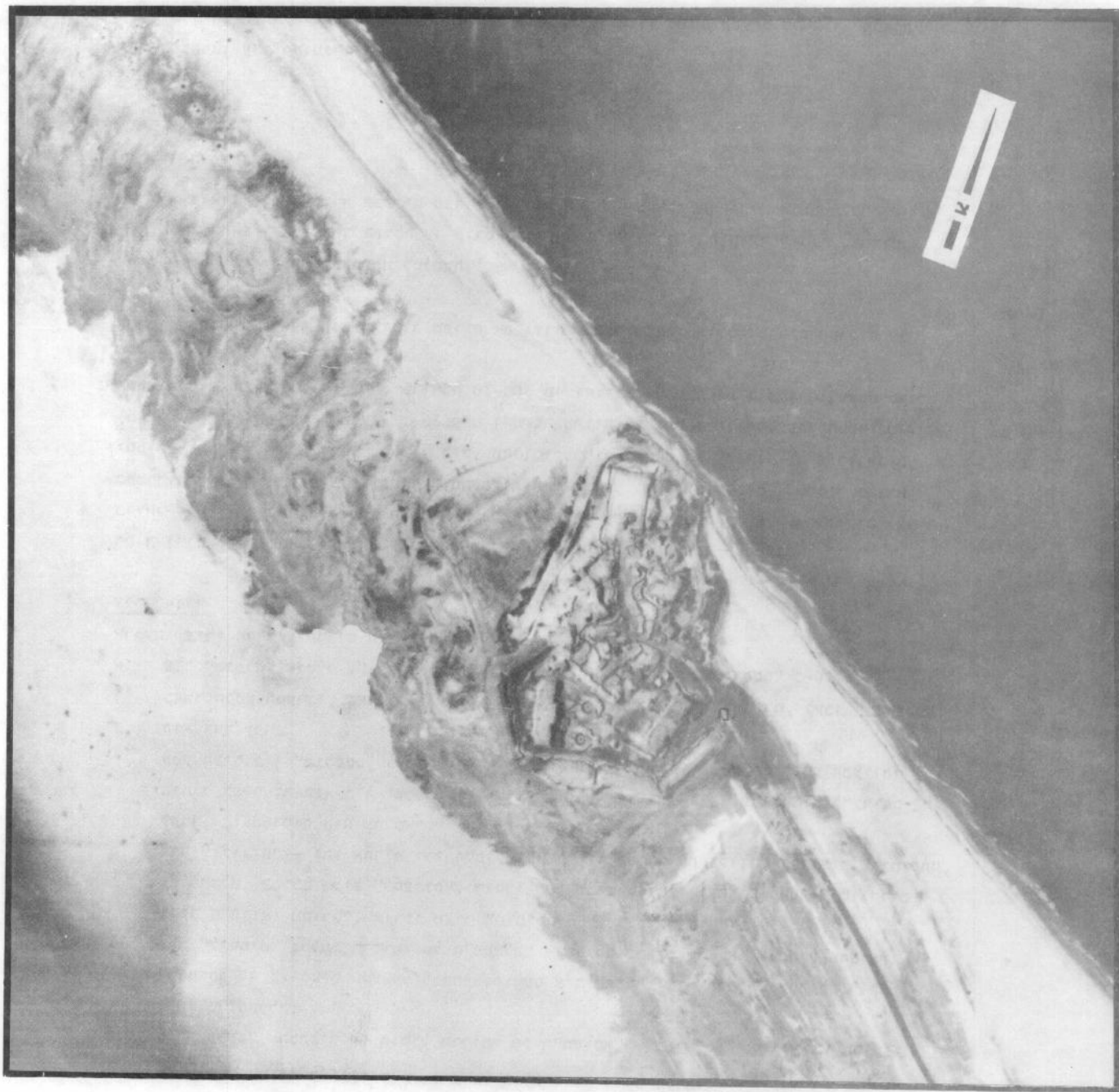
ב אזורי לחימה

בנוסף ללחימה על המעוז עצמו ועל סביבתו המידית, התנהלו קרבות עזים גם באזורים מרוחקים יותר, בעיקר נגד כוחות קומנדו מצריים, לשם פתיחת הדרך למעוז שנחסמה פעמיים במהלך המלחמה

(1) תיאור המושתת על ערך "מעוז", לקסיקון לביטחון ישראל, 1976, ע"ע 329-330

מעוז "בודפסט" - תצ"א

(תאריך ה-תצ"א וה-קנ"מ אינם ידועים)

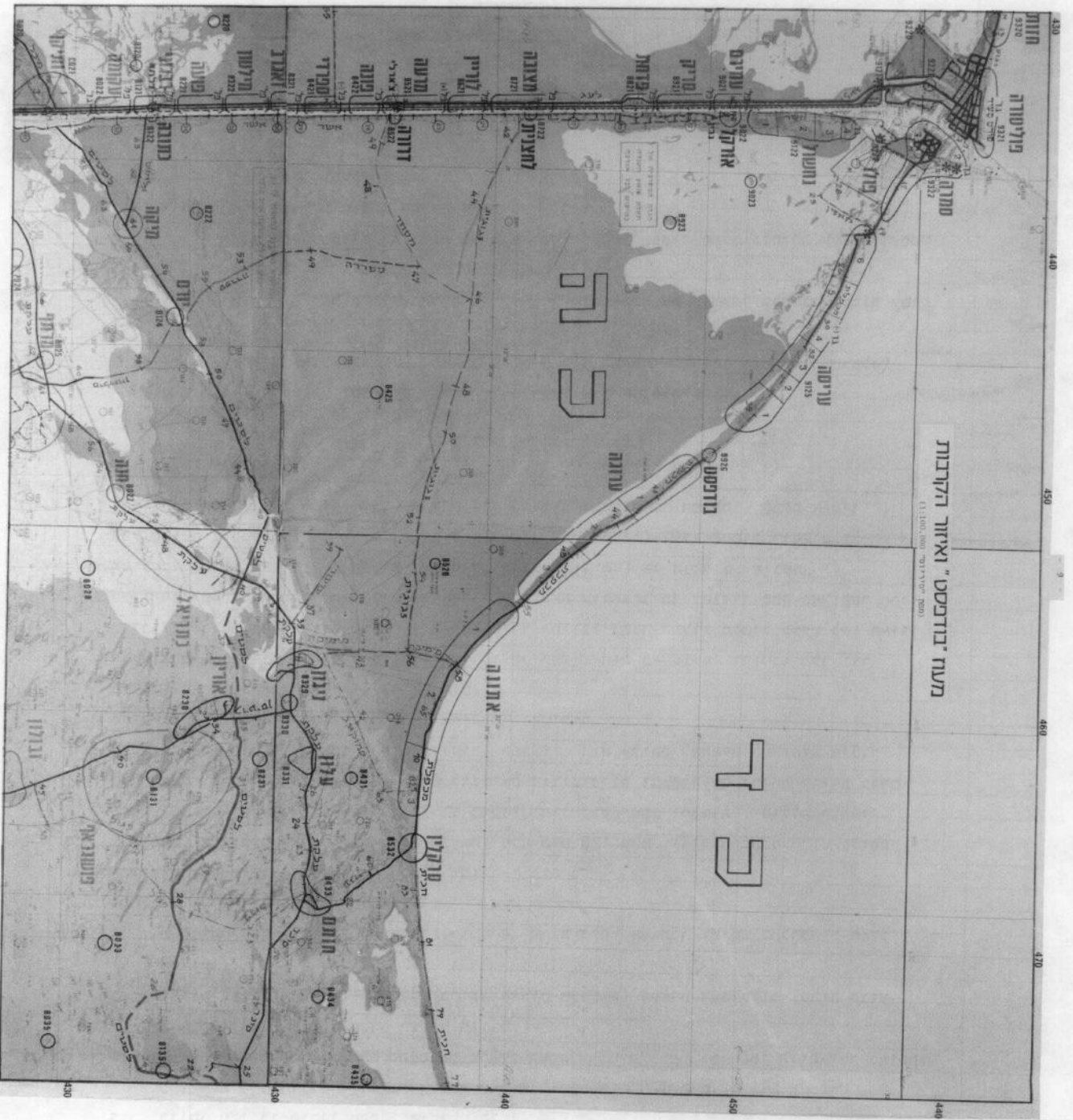

0 100 200 מ'

קנ"מ מקורב

תעלה בודאפטס ואזור הזקינות

(1:100,000, "אורח" 1980)

כנה
כנה

צירי רוחב

ציר הרוחב הראשי בשטח הוא ציר התעלה "אשר" שני צירי רוחב נוספים בגזרה המזרחית של ה"משולש" מלאו תפקיד חשוב בלחימה על "בודפסט" והם

א ציר "מימיקה" - דרך סלולה באורך של כ-10 ק"מ המחברת את "עלקת" בסביבת בלוזה עם "מכפלת 58"

ב ציר "עינוי" - כביש סוג א' באורך של כ-6 ק"מ המחבר את רומני עם ציר "מכפלת" ליד מעוז "טרקלין" והמהווה, למעשה, המשך של ציר "מכפלת"

מבנה מעוז "בודפסט"

המעוז ממוקם ב-נצ"מ 44864486, על שפת הים-התיכון ומדרום לו המלחה - סבחת א-טיין⁽¹⁾ כפי התושבים המקומיים היא מכונה גם סהל-א-טיין (עמק הטיין) שני השמות רומזים על הטיין הטובעני שהובא לאזור ע"י הזרוע המזרחית (ה"פלוסיונית") של הנילוס, שיבשה מעוז "בודפסט" היה אחד הגדולים שלאורך התעלה ואת צורתו ניתן להגדיר ספק כאלפיסה ספק כריבוע, שרוחבו הולך וצר כלפי צפון (קו אורך דמיוני בתוך המעוז מקביל כמעט לקו האורך הגיאוגרפי, בסטייה קלה מאד מזרחה) אורכו של המעוז היה כ-160 מ' ורוחבו הלך וצר מכ-100-50 מ' בקצהו הצפוני, בקרבת הים

סביב המעוז נבנתה גדר היקפית שמצב אחזקתה היה ירוד מתקני המעוז תוכננו ונבנו בהתאם לייעודו המבצעי היה עליהם להתאים למשימות היסוד של המעוז להבטיח הגנה עצמית, לשמש לתצפיות מודיעיניות ובמקרה של לחימה להוות גורם מקשר, מדווח ומטווח בנוסף לכך נערכו במעוז, דרך קבע, שתי יחידות סוללת תותחי 155 מ"מ, שחיליה הפעילו גם פלגה של שתי מכמ"תים 120 מ"מ ויחידות מכ"מ ח"י קליטת מחלקת טנקים תוכננה במקרה של הפעלת "שובך-יונים"⁽²⁾ המתקנים העיקריים במעוז היו אלה⁽³⁾

א מתקני פיקוד - בונקר חמ"ל ובונקר ח"א (שהיה בלתי ממותקן ושימש במלחמה כ-חמ"ל חילופי)

ב עמדות תצפית ראשיות - המגדל (בפינה הדרום-מערבית) ועמדת הפריסקופ (שהיה קבוע וגובהו כ-25 מ') שאיפשרה תצפית מוגנת

ג "אזור התותחנים" - אזור שתפס את מרבית השטח דרומית לחצר ובו שתי כוות-ירי לתותחי 155 מ"מ ("נברונים") וביניהן שתי עמדות ל-מכמ"תים 120 מ"מ

ד בונקר ח"י בו שוכנו מתקני ה-מכ"מ הימי משטחי ירי לטנקים

ו מספר רב של עמדות, ביניהן עמדות נ"מ, ממוספרות בחלקן

(1) סבחה - בריכה, ימה טין - עפר לח ותחוח המכיל הרבה צורן וחמרו, כעין טיט הוא נגרף ע"י זרמי מים לאפיקים, נחלים וימים

(2) ראה פרק ג' - "שובך-יונים"

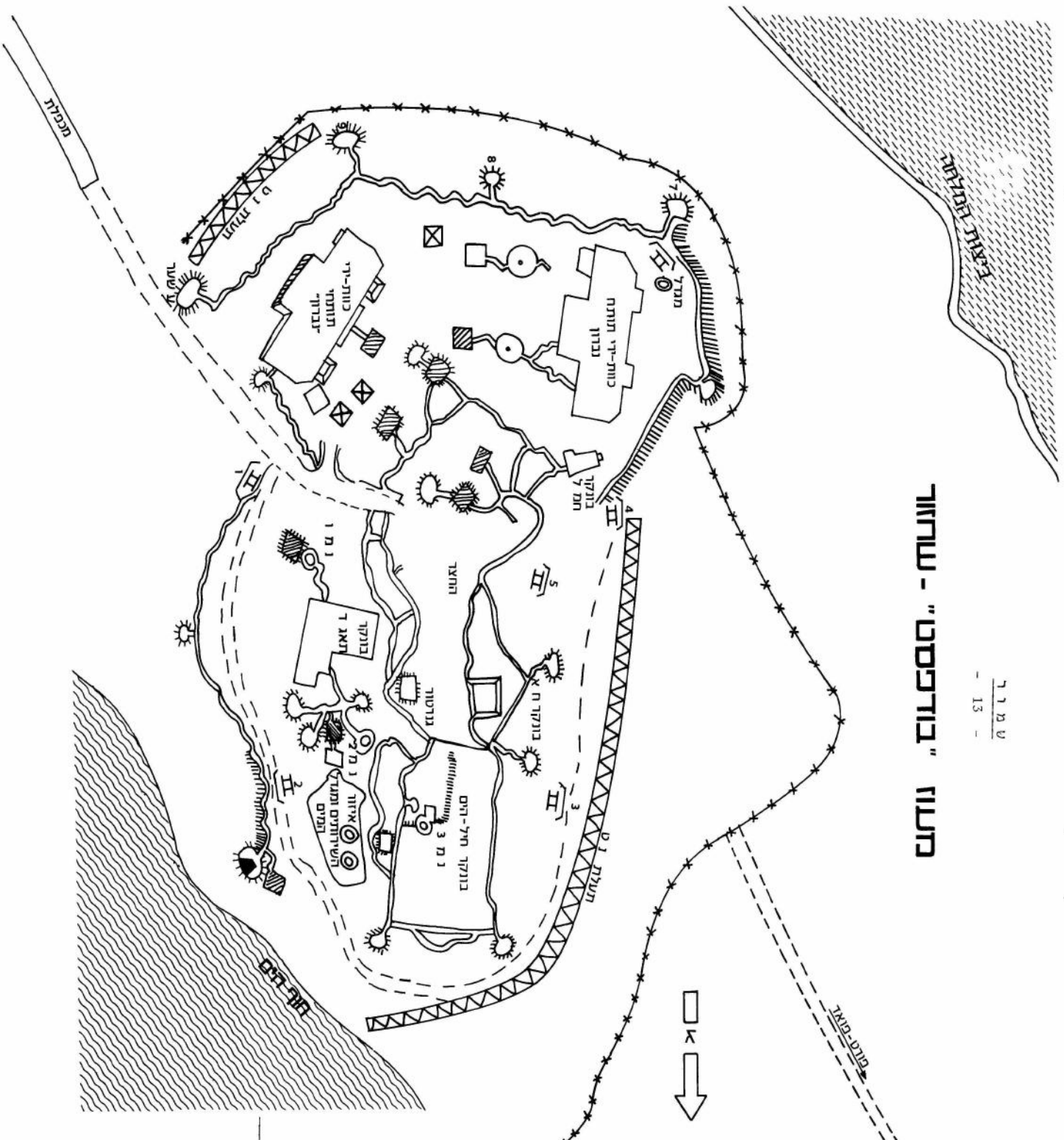
(3) ראה מרשם מעוז "בודפסט"

ש מ ר ר

- 11 -

בונקריס תת-קרקעיים לדלק ולתחמושת	ז
מתקני שירותים, כולל בונקר תאג"ד	ח
תעלות קשר, גדרות תיל ממוקשות ותעלות נ"ט	ט
שער בכניסה לחצר המעוז, ה"מאובטח" ע"י כבל טלפון	י

מחנה "בונדסטי" - שחרור

שתדור עי"פ -

- 1 תצ"א ללא תואריך
אך לפני המלחמה
- 2 חרשים המעוד שלא
לפי קנה מידה ששימש
במחקר הקרב על
"בונדסטי", שנערך ב-10
יוני 1974 ב-מפת"ס 16
בירושלים
(ביצוע סא"ל דוד ענבר)

קני"מ מקורב 1 700

מ ק ר א	
	טנק
	ע מקלע
	עמדה
	חיפוי ראש
	אהל
	ע מרגמת 120
	מגדל מינ

פ ר ק ב'

ה א ו י ב ו ד ר כ י ל ח י מ ת ו

נסיונות ההסתערות המצרית על המעוז

- בהתקפה על מעוז "בודפסט" הפעילו המצרים דרכי לחימה מגוונות וביניהן
- א תקיפה מהאוויר (שפתחה את המלחמה במעוז)
 - ב הרעשה ארטילרית (כמקדימה להסתערות ולמטרות הטרדה)
 - ג הסתערות משולבת של חי"ר, קומנדו ושריון, כולל רק"מ אמפיבי
 - ד ניתוק המעוז ע"י חסימת ציר "מכפלת" ע"י כוחות קומנדו מונחתים מהים וכוחות קומנדו שנעו רגלית תוך עקיפת המעוז מדרום

ההסתערות המצרית הראשונה בוצעה סמוך למועד פתיחת האש ב-6 באוקטובר 73 ע"י כוחות מחטיבת חי"ר העצמאית מס' 135⁽¹⁾, שתוגברה לשם ביצוע משימותיה הראשונות - תקיפת המעוזים "בודפסט" ו"אורקל" - ע"י גדוד טנקים מתוגבר ההסתערות נהדפה בזכות הגעתה, בעוד מועד, של מחלקת טנקים מגדוד 9 למעוז

חטיבת חי"ר מצרית, בתקן מלא, הורכבה משלושה גדודי חי"ר, גדוד טנקי טי-34, פלוגת סיור, גדוד נ"מ, ארטילרית ידה ו-נ"ט בעוצמה של כ-2 גדודים

סה"כ כלי-הנשק התקניים של חטיבת חי"ר (בנוסף לנשק אישי) היה 22 טנקים טי-34, 12-18 תותחי שדה 122 מ"מ, 6 תותחי נ"ט/שדה 85 מ"מ, 12 תנ"מים 37 מ"מ ו-6-18 מק"כים 7/12 5/14 מ"מ⁽²⁾

ההסתערות השניה בוצעה בשעות הבוקר של ה-15 באוקטובר, כנראה ע"י החטיבה ה-נ"ל, בשילוב עם כוחות קומנדו והיא נהדפה אחרי קרב, שבמהלכו הצליח חי"ר מצרי לחדור לשטח המעוז עצמו

חסימת ציר "מכפלת" ע"י המצרים

משימת חסימתו של ציר "מכפלת" הוטלה על כוחות קומנדו מצריים כוח של 2 פלוגות מגדוד 133, נחת לפנות ערב ה-6 באוקטובר ב-נ"צ 454441 (בתחום "ערוגה-3") והחזיק בעמדותיו עד ה-10 באוקטובר

(1) כפופה ישירות לפיקוד הארמיה השנייה
(2) מטכ"ל/עקד מודיעין 6-106 - "הצבא המצרי - מבנה יחידות ועוצבות", 1972, ע"ע 20-21

גדוד קומנדו מצרי הורכב תקנית מ-354 חיילים, מהם 26 קצינים פלוגת קומנדו (ללא אלגנטים מסייעים) כללה 0 חיילים, מהם 4 קצינים. נשקה האישי של פלוגה כזו כלל 52 רוס"רים, 6 מקלעונים ו-12 מרנ"טים אר פי ג'י -7, ובפלוגה המסיימת - 6 מרגמות 60 מ"מ ו-18 רובי צלפים לכל אלה התווספו אקדחים ו-מגא"כים (מגבירי אור כוכבים), המיועדים בעיקר ל-מרנ"טים וכך למהלעים ולרובים¹

טילי נ"ט "סאגר" לא היו נשק תקני בגדוד קומנדו ופלוגות/מחלקות סופחו לפי הצורך סביר להניח שהכוח שהתבסס ב"ערוגה 3" מנה כ-200 חיילים

כוח חסימה נוסף הופעל בליל ה-15 באוקטובר, לקראת הסתערות חי"ר/שריון השנייה שהחלה ב-150530 בערך הכוח, שזוהה כחלק מגדוד קומנדו 103, היה בעוצמה של פלוגה מוגברת והתבסס בנקודה כ-2 ק"מ מזרחית ל"בוודפסט", שאליה הגיע רגלית, תוך עקיפת המעוז מדרום בעת מעבר בשטח מוצף חלקית נרטבו מרכיב טילי ה-נ"ט, "סאגר", שברשות המצרים ולא ניתן היה להפעילם בעת הקרב נגד כוח צה"ל שביקש לפרוץ את הציר

(1) איגרת תו"ל אויב 3/74 -הקומנדו המצרי והפעלתו במלחמת יום-הכיפורים (מטכ"ל/אמ"נ, יוני 74), עמ' 4

פ ר ק ג'

"ל ו ב ר י ו נ י ח"

כללי

"שובך-יונים" הוא הכינוי שניתן לתכנית לפריסת כוחות, שבאה לענות על פעולות התקפיות של המצרים באזור התעלה, מערב סיני ו-מרש"ל הנחת היסוד היתה, שהתכנית תופעל בעת כוננות לפתיחה באש או עם פתיחה באש, במקרה שהמצרים ינקטו באחת מהפעולות הבאות

- א פתיחה באש לאורך הקו
- ב ניסיונות לתפיסת מאחזים בקו התעלה
- ג פעולות קומנדו בסיני

המשימות העיקריות שנקבעו ל-צה"ל היו

- א הדיפת כל ניסיון צליחה מצרי
- ב היערכות להגנת נ"מ ולספיגת התקפות אויר, תוך סיכול פשיטות וניסיונות פיגוע
- ג מניעת השמדתו של הקו הקדמי וכוננות להשתתפות במבצעים התקפיים מערבית לתעלה

שיטת התכנית

כללי

- א היערכות להגנת מרחב הפיקוד כאשר מתבצעות הפעולות הבאות
 - (1 אחזקת הקו הקדמי ע"י 7 פלוגות חי"ר בכל המעוזים
 - (2 ביצוע פעולות בין המעוזים ע"י 7 פלוגות טנקים, פלוגות חרמ"ט ו-2 פלוגות סיור
 - (3 פתיחת צירים בגזרה ע"י 3 פלוגות חרמ"ש
 - (4 אחזקת 2 פלוגות טנקים ליד המעוזים
 - (5 ביצוע פעילות בין המעוזים והפעלת מערך של "קשתות" ו"דגנים" ע"י 3 פלוגות סיור
 - (6 תפיסת המעברים בגידי ובמיתלה ע"י כוח "כישוף"
 - (7 אחזקת 3 גדודי טנקים כעתודה לגזרות חטיבתיות
 - (8 פריסת 12 סוללות ארטילריה ותגבורת באגד ארטילרי נוסף לפי פקודה
 - (9 אחזקת חטיבת טנקים כעתודה אוגדתית
 - (10 פינוי כל הלא-לוחמים מהקו
 - (11 אבטחת מחנות ומתקנים בעורף מפני פשיטות קומנדו, תוך מיקום תצפיות ומחסומים

- ב הגנת מרש"ל ע"י היערכות כוחות מוגברת, תוך אבטחת מתקנים, מחנות וצירי תנועה מפני פשיטות קומנדו ומיקום תצפיות ומחסומים
- ג הגנת שאר גזרות הפיקוד, תוך אבטחת מתקנים, מחנות וצירי תנועה ומיקום תצפיות ומחסומים⁽¹⁾

ההיערכות הצפויה בגזרה הצפונית כללה בנוסף לכוחות חי"ר וכוחות אחרים בתוך המעוזים את הכוחות האלה -

- א 74 טנקים, מהם 25 מוצבים בקו המים ממש או אלטרנטיבית ב"סנפירים", (משטחי ירי מוגנים לטנקים במרחק כ-1.5 ק"מ מהמעוז המסתייע)
- ב 4 סוללות ארטילריה
- ג 2 פלוגות חרמ"ש
- ד יחידת סיור
- ה פלוגת הנדסה

התכנית שהייתה הגנתית בעיקרה, הוכנה כבר לקראת סוף מלחמת ההתשה, עודכנה פעמים מספר, הוצגה ואושרה סופית ב-קד"מ ה-רמטכ"ל ב-12 מאי 1973 ביום פרוץ המלחמה לא בוצעה התכנית בעקבות הוראת ה-רמטכ"ל לאלוף פיקוד הדרום לערוך חטיבת טנקים אחת כחזית במקום שתיים וזאת בגלל פרוץ מלחמת יום-הכיפורים אי לכך, בשעה 061400 הייתה היערכות כוחותינו בגזרת התעלה דלילה בהרכבה מן המתוכנן בגזרה הצפונית נערכו 34 טנקים בלבד, רובם בחניונים, אם כי בכוננות גבוהה לתזוזה הטנקים שנועדו להיערך בקו המים לא היו שם, להוציא מעוז "אורקל", בו הם חנו דרך קבע כך נותר מעוז "בודפסט" ללא סיוע שריון בעת הפתיחה באש⁽²⁾

(1) "שובך-יונים" (עיקרי פקודה) מפקדת פיקוד הדרום ס ב 1283 מ-17 בדצמבר 72, סעיף 6 כלשונו

(2) היערכות בשעה 061400 ראה מפה בעמוד 17

פ ר ק ד'

כְּוֹחַת לִנְו

הכוחות במעוז בשלבי הלחימה השונים

ניתן לחלק את תקופת הלחימה במעוז לשני שלבים, לפי היחידות שאישו אותו
א התקופה שלפני פרוץ הקרבות ועוד חמישה ימי לחימה (6-11 באוקטובר)
ב מ-11 באוקטובר עד סוף המלחמה וכשבוע לאחר מכן

בשלב הראשון, נמצאו במעוז הכוחות האלה

1 מחלקת חי"ר מילואים מוקטנת מפלוגה ג/גדוד 68/חטיבה 16 (הירושלמית), שמנתה 18 חיילים, בפיקודו של סגן מוטי אשכנזי 4 חיילים מהמחלקה הועברו לאיש את מוצב "טרקלין" (מעוז מדולל)

מג"ד 68, סא"ל אמיר ראובני, בתפקידו הקודם מג"ד סדיר ב-חט' גולני, קיבל את הפיקוד על גדוד מילואים זה של החטיבה הירושלמית כמינוי חירום, חודשים מספר בלבד לפני פרוץ המלחמה יפגישתו הראשונה, ה"אמיתית", לדבריו, עם האנשים התקיימה רק אחרי גיוס הגדוד לשירות מילואים מועד הגיוס, ימים ספורים לפני ראש-השנה, הקשה מאד על התארגנות הגדוד, כי רבים מחייליו קיבלו שחרור מטעמים דתיים וכלכליים ומחליפיהם נכחנו יותר מבחינה כמותית מאשר איכותית בעדותו אמר ה-מג"ד "הייתה בעיה למלא את התקן הנדרש וכאן לא התחשבו בטיב הלוחמים, בידע שלהם או באיכותם, כי אם במספר הלוחמים"⁽¹⁾

2. סוללה מ-גד"ב 404 בפיקודו, בפועל, טל סגן אלי דולגין - זו הייתה סוללה סדירה שהחליפה, כחודשיים לפני פרוץ המלחמה, סוללת מילואים לדברי ה-מסו"ל ועדים אחרים היה מצב כלי הארטילריה שנמסרו לסוללה בלתי מניח את הדעת סוללת התותחים 155 מ"מ (4 תותחים) נועדה לפעול נגד בסיסי טילים באזור התעלה ונגד תותחי חוף באזור פורט-סעיד. כ"כ, הוטל על הסוללה לירות לטובת המעוזים "אורקל" ו"לחצנית" ביחוד למשימות אש סכנה שלהם התותחים ב"בודפסט" שהיו מדגם "נגרר" נקבעו בתוך כוות מיוחדות וטווחם היעיל הגיע עד 17 ק"מ

כ"כ הוצבה במעוז פלגה של 2 מכמ"תים 120 מ"מ, שנועדו להגן על המעוז ולשמש למשימות אש סכנה טווחן המירבי הגיע עד 5 6 ק"מ עם פצצה נפיצה ו-10.5 ק"מ עם מטען הודף שיפור רמת כשירותם של התותחים חייב, תחילה, עבודה מאומצת, אך עם השלמת המשימה הגיעה תקופה ארוכה של בטלה יחסית, כי פעילות האחזקה השוטפת ארכה כחצי שעת עבודה ביום בלבד עם זאת, כללה השגרה היומית פעילויות נוספות, כגון תרגולת ירי יבשה,

(1) תחקיר מג"ד 68 (תיק 227, עמ' 1)

בוצעו בשלבים

- א תנועה עד ל"סנפירים" (שהיו מתחזקים היטב).
- ב יצירת קשר - תחילה ברשת הגדודית ובהמשך ברשת המעוז עצמו.
- ג התקרבות הטנקים (שהוחלפו כאמור ב-נגמ"שים) למעוז ותפישת עמדות במשטחי הירי ("רמפות"), הבנויים בתוך הסוללה, לשם פגיעה באויב במים או על הסוללה (תרגולת החבירה עם הטנקים בוצעה לקידום אפשרות של פשיטה על המעוז לפי הדגם של מלחמת ההתשה)
- ה-רק"מ אמור היה להיכנס למעוז רק בעת סכנה מידית של חדירת האויב אל תוכו במקרה זה היה על ה-רק"מ להגן, קודם כל, על אזור השער

יצוין, שכל תרגולות החבירה היו יבשות, ומאז כניסת גד' 68 לקו, לא בוצעו תרגילי חבירה למעוז "בודפסט"

בשלב השני נכנסה למעוז פלוגה א' מוקטנת (2 מח') של גדוד נח"ל 1906¹ המלחמה פרצה כשלושה ימים לפני המועד המתוכנן לפיזור הפלוגה לאחר שהשלימה את כל שלבי האימון של קורס מ"כים

הפלוגה מנתה 115 חיילים, בפיקודו של סרן שמואל פור, רובם בני גרעיני נח"ל וכן מספר חיילי מג"ב

יצוין שהפלוגה התאמנה, בלעדית, בנושאי התקפה כמו לחימה על זחל"מ; לש"ב, פשיטות, מארבים, נחיתות, מעבר מכשולי מים, לחימה על יעד מבוצר הפלוגה גם השתתפה בתרגיל גדודי בנושאים אלה

כפיפות פיקודית

מפקד ה-חי"ר במעוז שימש, בעת לחימה, כמפקד המעוז ומכאן כמפקד על כל הכוחות, בפעולות שנועדו להגן על המעוז ולאבטחו

כפיפות זו לא חלה על תפעילות המבצעית הייחודית של יתר הכוחות, כגון ירי ארטילרי לטובת מעוזים אחרים והפעלת ה-מכ"מ הימי אולם כשיצאו ה-מכ"מ והארטילריה מכלל שימוש, כפי שאירע בימים הראשון והשני ללחימה, התבטלה ממילא חלוקת משימות אלו וההגנה על המעוז הפכה למשימה בלעדית של כל החיילים בו

(1) פלוגה זו החליפה את המחלקה מגדוד 68 ב-11 באוקטובר 73, ראה עמ' 50

פ ר ק ה'

כ ט ר ם ק ר ב

חילופי הכוחות במעוז ערב ראש-השנה

גדוד חי"ר מילואים 16/68 שנועד לתפוס 12 מעוזים בקו בר-לב, התגייס מספר ימיז לפני ראש-השנה תשל"ד, והגיע למתקן האימונים בבלוזה (ה-מאו"ג) ביום א' 23 בספטמבר 1973 הקשיים במילוי תקנים בגדוד כבר הוזכרו קודם לכן מלבד זאת, היה הגדוד נתון בלחץ זמן, כי כבר ביום ג', ה-25 בספטמבר, היה עליו להיכנס לקו ולקבל את האחריות להגנתו, על מנת לאפשר לגדוד המילואים, שהחזיק בקו, להשתחרר למחרת, ירב ראש-השנה (ה-26 בספטמבר) הייתה לרשות הגדוד יממה אחת לשם אימונים ורענון כשירות וגם זו התקצרה עקב סיורים וחפיפה עם גדוד המילואים האחר יתרה מזו, הגדוד לא התאמן כלל זה שנתיים וחצי, אלא הוצב לתעסוקה מבצעית בלבד ה-מג"ד חשש מאד שלא ניתן יהיה להביא את חילי הגדוד, על כל דרגותיהם, לרמה המקצועית והמבצעית הדרושה יצוין, שכמחצית מחילי הגדוד לא עברו מעולם אימונים סדירים, אלא שלבים א' או ב' בלבד וכושר לחימתם היה מוטל בספק מח"ט 275 שקיבל את הגדוד הגדיר את המשימה כך "הקו שקט לחלוטין, אין שום סיכוי ואין סבירות לפתיחת אש המלחמה הבעיה המרכזית שלכם היא כיצד להחזיק את הקו ולתחזק אותו שישאר במצב טוב"

בהערכה זו של המצב מצא ה-מג"ד הסבו להטלת המשימה על יחידה שלא התאמנה זה שנים⁽²⁾ "כשתפסנו את הקו" המשיך בעדותו " עמד בראש דאגתנו כיצד לאפשר לאנשים לצאת לחופשות הקו שקט, האנשים מבוגרים, בעלי משפחות, בעלי עסקים, איך לא לשבור אותם תוך החודש הזה ולאפשר להם להיות כל אחד לפחות בחג אחד בבית"

התרשמויותיו של סגן מוטי אשכנזי, ה-סמ"פ המיועד לפקד על "בודפסט", תואמות בחלקן את דברי ה-מג"ד שלב הגיוס, לדבריו, היה קשה ביותר והתעוררו הרבה בעיות

בעת סיור הקצינים במעוז "לחצנית", לשם הכרת מעוזי הקו ובעיותיהם, שמע אשכנזי התבטאויות של ביטחון עצמי מופרז וביטול כל אפשרות לפרוץ מעשי איבה בעתיד הקרוב

(1) תחקיר מג"ד 68, סא"ל אמיר ראובני (תיק 227), טמ' 1

על השאלה מה צפוי או מתוכנן אם, בכל זאת, תהיינה תקריות או אפילו יפרצו קרבות, נענה אשכנזי שהשריון יגיע למעוזים תוך חצי שעה ויצליח לגבור על כל כוח שהמצרים עלולים להפעיל

שלווה ורגיעה, שהתחזקו עם התקרבות החג, שררו בכל

חילופי המשמרות ב"בודפסט", יומיים לפני ראש-השנה, התבצעו בחיפזון ובאווירה לא נעימה אשכנזי הגיע למקום לפני מחלקתו והספיק לעשות היכרות שטחית עם המוצב, לשאוב מידע מועט מהמפקד היוצא ולהשתתף בסיור ליילי בכיוון "טרקלין" בהיסוס ותחת לחץ שיחרר למחרת, בשעה 1100 לערך, את הכוח היוצא עם זאת, יש לציין שכמות ה-פק"לים שהשאיר אחריו המפקד היוצא הייתה רבה ויש שתיארו אותם כדומים לכרך של "אנציקלופדיה בריטניקה"

פעילות לאבטחת המעוז והגנתו

דלותו של כוח ה-חי"ר הן ביחס לגודל המוצב (אשכנזי העריכו בכ-10 דונם, אך במציאות היה שטחו גדול יותר) והן ביחס למשימות החוץ, בלטה אפילו בשיגרה היומיומית ובמצב של רגיעה מוחלטת המחלקה מנתה 18 חיילים, מהם ב-ד"כ 2-3 בחופשה ארבעה חיילים נוספים הוצבו בשעות היום ב"טרקלין" (מאוחר יותר הורחבה הנוכחות שם לשעות הלילה) ושני חיילים נוספים נשלחו לשם לפנות ערב אי לכך, בשעות הבוקר והערב, כאשר 8 חיילים יצאו לסיורים, נותרו במוצב 4 חיילי חי"ר בלבד העובדה, שמשימות אבטחה מוגבלות הוטלו גם על התותחנים במוצב, ביחוד באזורם ועל-יד השער, לא שיפרה משמעותי את המצב ה"שערי", כאמור, היה פתח שלרוחבו מתוח ככל טלפון, והעמדה הקרובה אליו הייתה במרחק של כ-50 מ' ⁽¹⁾

אמנם, מפקד הסוללה העמיד מידי פעם חיילים נוספים לרשות מפקד ה-חי"ר לשם עיבוי מערך האבטחה והסיור, אך בהיעדר סמכויות של האחרון, במצב של אי לחימה, נעשה הדבר על בסיס בקשות אישיות בלבד בנוסף לכך הייתה הסוללה עצמאית גם מבחינה מנהלית

חולית ה-מכ"מ פעלה אף היא ת"פ מפקדת ח"י ומעמדו וסמכויותיו של מפקד ה-חי"ר היו פחותים יותר מאלה של "מפקד מחנה", כל עוד לא נוצר מצב של סכנה ממשית לפשיטת אויב על המוצב

(1) פגישה ר' מה"ד עם מפקדי מעוזים, עמ' 24

הנשק שיועד להגנת המעוז היה 2 מכמ"טים 120 מ"מ להפעלה ע"י התותחנים, 1 מק"כ (שלדברי אשכנזי הוכנס למחסן בהיעדר מידע על הפעלתו), 9 מא"גים (שאחד מהם נמסר ל"טרקלין" ו-2 לתותחנים), 1 בזוקה עם 10(?) פגזים, 2 מרגמות 62 מ"מ שאחת מהן הוצבה ב"טרקלין" והשנייה הותקנה ע"ג אחד ה-זחל"מים בידי כל החיילים היה נשק אישי

מצבה של גדר המוצב היה מדאיג הגדר החיצונית הייתה אמנם מלאה והקיפה את כל המוצב, אך דווקא בפנינה הצפונית-מערבית, בגזרה הקריטית מול המתחם המצרי, היא הייתה שקועה לחלוטין, גובהה היה כ-50 ס"מ בלבד וניתן היה לעבור מעליה בקלות הגדר הפנימית -בין בונקר ח"י ל-תאג"ד, במקביל לקו החוף - נחתכה בחלקה. מצבם המוזנח של מתקני השירותים ומכת החולדות הקשו על התארגנות המחלקה ורווחתה

אחת הפעולות הראשונות של המפקד המחליף במעוז הייתה הזמנת "טשטוש" התברר לו, ששטחי החול משני צידי הכביש היו זרועי עקבות וחלקן נחשדו כטריות לדעתם של גששים שהגיעו מה-חט' לא הצביעו העקבות על פעילות מודיעינית עויינת, אך המפקד לא היה מוכן להסתפק בכך ודרש שכל העקבות הקיימות יטושטשו מיד לשם הקלה על גילוי עקבות אפשריות נוספות אולם, בשלב זה לא בוצע ה"טשטוש" כמו כן, ביקש המפקד לעדכן את העזרים במגדל התצפית, כמו מפות ו-תצ"א, שבחלקם היו מיושנים התקנת מסכי יוטה רבים ע"י המצרים בקרבת מוצביהם ("עריסה") הקשתה על תצפיתני "בודפסט" לקבל מושג על המתרחש מאחוריהם התאורה החזקה במעוז זרעש הגנרטור שסיפק אותה, הכבידו בשעות הלילה על השמיעה והראייה גם יחד

ביום שבת, 29 בספטמבר, ערך ה-מח"ט ביקור מבצעי-משפחתי במעוז התלוו אליו לא רק בני פמלייתו הצבאית, אלא גם אחדים מבני משפחתו ובכך הודגשה אווירת השלווה והרגיעה ששררה במקום

בשיחה עם ה-מח"ט הציג אשכנזי את הדרישות שנראו לו כדחופות לשם ביצור המעוז והעלאת כושר עמידתו, במקרה הצורך הדרישה העיקרית הייתה הקצאת מחלקת הנדסה לבניית מעין מתחם פנימי, כאזור הגנה קשיחה, למקרה שהמצרים יצליחו לפשוט על המעוז ולחדור לתוכו כמו כן, דרש תיקון גדרות, תוספת נשק נ"ט והצבת זרקורים להארת אזורים קריטיים והחלפת מיתקנים פגומים ב-זחל"מים

לפי עדותו של אשכנזי התייחס ה-מח"ט בהבנה לדרישות אלה, אך הביע את הסברה שלא ניתן יהיה להשיג את הכיסוי התקציבי לביצוען

הועלה גם הצורך ב"טשטוש" העקבות ופעולה זו אמנם בוצעה כעבור יומיים אם כי רוחב ה"טשטוש" (60-120 ס"מ) לא נראה אפקטיבי

כמו כן סופקו למעוז, כ"עזרה ראשונה", 300 שקי חול הדרישות הנוספות לא נענו, אולי גם מפאת פרק הזמן הקצר שעבר מיום הצגתן ל-מח"ט עד לפרוץ הקרבות

עליית המתיחות

הסימן הראשון לסיימה של תקופת הרגיעה הממושכת או לפחות להפסקתה התגלה לאשכנזי עם הגיעו ביום ב', ה-1 באוקטובר, למפקדת החטיבה בבלוזה, בדרכו "צפונה" לחופשה של יומיים נודע לו שהוכרזה כוננות מוגבלת ושכל החופשות הופסקו, מלבד לחיילי המילואים⁽¹⁾

למחרת, יום ג', 2 באוקטובר, הוזמנו שוב גששים למעוז, עקב עקבות שנחשדו כטריות, אך הגששים לא היו מוכנים לאשר את החשד בליל ה-3/2 באוקטובר, אובחנה, זו הפעם הראשונה, תנועה מוגברת של רכב במתחם המצרי כל מה שניתן היה לקבוע, במידה מסויימת של ודאות, בתצפית מבעד למסכי היוטה, היו תזוזות של כלי-רכב רבים, תוך שימוש באורות החנייה בלבד התעורר חשש, שכלי-רכב בלתי מזוהים אלה עלולים לנוע לעבר "בודפסט"

"נכנסנו קצת לפניקה" - העיד סמל המוצב הוא העלה זחל"מ, המצוייד בזרקור, על אחת מעמדות הטנקים הפונה לכיוון המוצב המצרי (כנראה עמדת טנק 3) ורק אחרי הארת השטח, משלא הובחנה תנועה כלשהי לעבר המוצב, נרגעו הרוחות

באותו יום הכריזה החטיבה על כוננות נ"מ שחייבה איוש של שלוש עמדות נ"מ, במשך שעות היום כמו כן, הורתה החטיבה לא להחזיר את חיילי "טרקלין" ל"בודפסט" בשעות הלילה אף על פי שהותחנים שותפו בכוננויות אלה, גבר מאד לחץ השמירה, ואיוש עמדות ע"י חיילי חי"ר הפך לבעייה קשה

בליל 4/3 באוקטובר חזרה על עצמה פעילות האויב מהלילה הקודם, אך בקצב וברעש מוגברים תצפיתני המעוז שמעו בוודאות רעש של שרשראות טנקים מ"עריסה" למפקד המעוז היו ספקות באשר למהות הרעש, אך לבסוף שוכנע, שזיהוי התצפיתנים היה אמנם נכון אירועים אלה, יחד עם גילוי עקבות טריות נוספות, שזוהו, מעל לכל ספק, כעולות מן הים וחוזרות אליו, השרו תחושה של חשש ואי נוחות וברוח זו הועבר גם דיווח לחטיבה

מוטי אשכנזי העיד, שאמנם דיווחיו התקבלו במלוא תשומת הלב, אך יחד עם זאת נרמז לו שיימנע מהתרגשות יתר, בשפה פחות אלגנטית נאמרו לו (או חשב שנאמר לו) שזכה לכינוי "הפאניקור של הקו" באחד מהתחקירים הרבים שנערכו אחרי המלחמה התייחס ה-מג"ד למה שכינה "קיצוניותו של מוטי"

"באשר למעוז של מוטי אני קצת מסתייג מקיצוניותו של התיאור נכון שפה ושם היו בעיות עם הגדרות, אבל העמדות היו בסדר מה שברור בלי שום ספק שכמות האנשים שהייתה במעוז, בהתחשב שהם גם הוציאו את הכוח ל'טרקלין', לא הייתה מספיקה ע"מ להחזיק (בו)

לגבי מבנה מעוז נכון שלא היה אידיאלי היו בעיות בקשר בין עמדות לבין אגפים מסויימים של המעוז, אבל כדאי גם לזכור באיזה מצב נבנו המעוזים האלה תוך

(1) יש מקום לתמיהה, שמפקד כאשכנזי, שהיה כה חרד למצב כשירות מעוזו, מצא לנכון לצאת לחופשה.

כדי (מלחמת) ההתשה ובלחץ בעיות של הפסקת-אש לא שאני רוצה להצדיק את זה, אבל יש כמה דברים שלפעמים צריך לקבל אותם כנתונים אבל לנו, עם מעט כוח אדם שהיה לנו, בלי כל ספק, הבעיות במבנה המעוז הזדקרו יותר מאשר בתקופת ההתשה כאשר היו יותר אנשים⁽¹⁾

לדברים אלה של ה-מג"ד יש ליחס את המשקל הראוי, מה גם שלא נשא באחריות למצב המעוזים

בתחקיר אחר שהוקדש לאירועי "בודפסט" ו"טרקלין" בלבד, הציג ה-סמג"ד דאז את השלב הגדודי והתייחס בהרחבה לנושא הדיווחים מהמוצבים, קליטתם והערכתם בחטיבה

מספר רב של אי הבנות והתרגזויות מיוחסות לגישתו הצינית של סמל מודיעין ותיק, אולם, התברר ל-סמג"ד שהיחס הזלזלני לא פגע בתקינות העברתו של המידע הן לאוגדה והן לפיקוד הדיווחים והחששות היו משותפים לכל המעוזים, אך סגנונו וחריפות התבטאויותיו של מוטי אשכנזי גרמו לאווירה דחוסה כלשהו בחילופי הדברים באשר לפעולות האויב הצפויות באשר לגילוי העקבות שעלו מן היס, קיבלה החטיבה את הערכת הגשש הראשי, שאלה עקבות של חיילי כוחותינו ה-סמג"ד הוסיף שהוא עצמו ראה ביום ו', (5 באוקטובר), קבוצת מטיילים מחיל ההנדסה, בקירבת שפת היס באותו אזור⁽²⁾ בסוללת ה-חת"מ, היחידה הלוחמת הנוספת המוצבת במעוז, הוכרזה כוננות גבוהה עוד חמישה ימים לפני פרוץ המלחמה, עם קבלת התראה מתאימה בצינורות הפיקוד החיליים באותו יום (1 באוקטובר), נודע על שינוי הכוננות הכללית בגזרה גם למפקד המעוז נבדקה תקינותם של כל הקנים והם נמצאו מוכנים לפעולה ה-מסו"ל אסף את חייליו והציג בפניהם תמונה של התפתחויות אפשריות, בהזכירו שיחסי הכוחות הארטילריים בגזרה היו 1:30, לטובת הקנים המצריים איזכור יחסי כוחות אלה לא עורר שום תגובה משמעותית - אופייני למצב הרוח ששרר בקרב החיילים אחד החיילים אמר, מאוחר יותר, שניתן היה לסכם את התגובה במילים "אז מהי"⁽³⁾ החל מ-4 באוקטובר (יום ה'), חוייבו חיילי הסוללה ללבוש אפודי מגן ("שכפ"צים" כפיהם) ולחבוש כובעי פלדה וכן לשאת את נשקם האישי בכל עת הם נדהמו למראה חיילי ה-חי"ר שלא עשו כן והמשיכו בשיגרה המקובלת עד אז היה זה המקרה הראשון, אך לא האחרון, של היעדר תיאום בין שתי היחידות העיקריות במעוז, שתיהן כפופות למפקדות שונות (גד' 68 ו-גד"ב 404), באשר למצב הכוננות ונקיטת הצעדים המשתמעים ממנה סביר להניח שגם התיאום בין המפקדות הממונות לקה בחסר

באותו יום נערכה ארוחת צהריים בהשתתפות ה-קתמ"ר בבלוזה ומדבריו השתמע שעם חלוף המתיחות הנוכחית, יוקטן סד"כ ה-חת"מ בסיני, נוכח הרגיעה הממושכת הצפויה⁽⁴⁾

(1) מפגש ר' מה"ד עם מפקדי מעוזים, עמ' 29
 (2) תחקיר "בודפסט" במפקדת חטיבה 16 (10 יוני 74), עמ' 39
 (3) תחקיר יורם סגול, אז מפקד צוות (22 במרס 77)
 (4) תחקיר אלי דולגין, מסו"ל בפועל (25 במרס 77)

לקראת המלחמה

הגדוד שנכנס לקו לא התאמן, כאמור, זמן רב, ול-מג"ד היו חששות כבדים באשר לכשירותו כדי לשפר את כושר הלחימה של הגדוד עבר ה-מג"ד ב-12 המעוזים המאויישים ע"י חייליו (כולל אלה שבגזרות המרכזית והדרומית שלא היו כפופים לו מבצעית אלא ל-מג"דים של חטי' 14), כדי לזרז כוננות פשיטה, כוננות ספיגה ונושאים דחופים אחרים הוא לא הספיק לאמן את חיילי "בודפסט" לפני פרוץ המלחמה ובעת ביקורו במעוז, לקראת הסעודה המפסקת המשותפת, סוכם שהתרגולת תבוצע ביום א' הקרוב, ה-7 באוקטובר

בעת השיחה שהתפתחה אחרי הסעודה סיפר ה-מג"ד על אמצעי הזהירות שננקטו לנוכח המתיחות הגוברת כגון ביטול חופשות לכל החיילים בשירות סדיר, אם כי מדובר במפורש רק על תרגיל שנתי הנערך בצבא המצרי

אחדים מהחיילים הביעו בשיחה זו את החשש שהמתיחות הגוברת בהם חשים ודיווחיהם על הנעשה אצל האויב, אינם זוכים לתשומת לב מספקת בקרב הדרגים הממונים מפקד המעוז חזר על הדרישות שכבר השמיע באוזניו של ה-מח"ט בעבר, לבצע בדחיפות עבודות הנדסה ותיקונים, להנפיק ציוד חסר ועוד

תכנית ההגנה על המעוז

- להלן תכנית ההגנה, כפי שהוצגה ע"י מפקד המעוז
- א תכנית ההגנה תתבסס על גרעין של כ-10 חיילי חי"ר מובחרים כי "אנשי ח"י אינם לוחמים והתותחנים אינם אנשי חי"ר" היה צורך לבנות מערך הגנה סביר, שיוכל לעמוד בהתקפת שריון, שהייתה בהחלט אפשרית לנוכח הכניסה המאסיבית של רק"מ מצרי אל תוך המתחם מול "בודפסט"
 - ב אש ה-נ"ס שתומטר על המעוז, לעבר סוללת התותחים המוצבת בו תחייב הימצאות מרבית חיילי המעוז במחסה, כדי למנוע, במידת האפשר, היפגעותם
 - ג הסתבר, שהמוקשים הקרובים לקו החוף נשטפו רובם ככולם ע"י גלי הים ונוצרה פירצה ברוחב של 10-15 מ' בפניה הצפון-מערבית של בונקר חיל-הים אי לכך הוצבה הבזוקה היחידה של המעוז מולה
 - ד הייתה תכנית לרכז את החיילים באזור הבונקרים, שיהפך למתחם פנימי מבוצר, למקרה בו יחדרו כוחות אויב אל תוך המעוז
 - ה הכוננות וההיערכות התבססו, בין היתר, על ההנחה כי לא תהיה התקפה מכיוון המלחה והיא לא תיערך בלילה

ביום שבת, (6 באוקטובר), בשעה 0700 לערך, הגיע למעוז סגן גבי שילה מ-ח"י, שנועד ליטול את הפיקוד על חולית ה-מכ"מ הימי במעוז הוא הניח שחוליות מצריות כבר מוקמו

כשטח, מזרחית למעוז וראה עצמו בר-מזל שלא נתקל בהן בדרכו אליו אין אישור ואף לא השערה ממקור אחר שכוחות מצריים חדרו בכוקר ה-6 באוקטובר לשטח זה ותנועות רק"מ מהמעוז ל"טרקלין" לא הופרעו ע"י האויב

ניתן היה להבין מדברי סגן גבי שילה, שהצבתו ל"בודפסט" נבעה מהערכת מפקדת ח"י שמעשי איבה עלולים לפרוץ, כצורה זו או אחרת, ובעתיד הקרוב ביותר עם זאת הופתע מפקד המעוז לשמוע מה-מסו"ל בפועל (ה-מסו"ל עצמו עזב את הסוללה קודם לכן), שפקודת ההתראה ל"שובך-יונים" התקבלה בסוללה בשעה 1000 לערך, מכילי שתגיע גם אליו היה זה המקרה השני של היעדר תיאום בין שני הגופים כאשר למצבי הכוננות, זאת כתוצאה מיוזמות נפרדות של המפקדות הממונות

אחרי המלחמה הסתבר, שקצין התותחנים האוגדתי העביר, כנראה, התראה מתאימה עם סיום קבוצת הפקודות באוגדה, ישירות לגדודי ה-חח"מ ולא באמצעות החטיבה בהקשר זה ציין מג"ד ה-ח"י"ר סא"ל אמיר ראובני, בעדותו שתי נקודות

א הוא שאל את ה-מח"ט למה השתתה החטיבה במתן פקודת "שובך-יונים" וכך לא נוצל כראוי פרק זמן חיוני אם אמנם קיבל תשובה על כך, אין אמיר ראובני מתייחס אליה
 ב אף על פי שישב עם מג"ד התותחנים (גד"ב 404) במפקדת החטיבה בשעה 1200 לערך, לא ידע כלל שפקודת ההתראה הגיעה לידי מג"ד התותחנים אירוועים אלה הוגדרו ע"י מג"ד ה-ח"י"ר כ"פספוס", והוא לא מסר פרטים נוספים הקשורים בתקלה חמורה זו⁽¹⁾

הפעולות אחרי קבלת פקודת "שובך-יונים"

פקודת "שובך-יונים" נתקבלה, סוף סוף, במעוז באמצעות הטלפון בשעה 1220 לערך שעת ה"ש" המשוערת הייתה 061800 כוננות ספיגה נקבעה לשעה 1700 וה-מג"ד הורה למפקד המעוז לתגבר בדחיפות את "טרקלין" ב-2 חיילים נוספים הפעולות המיידיות שהתחילו מפקודת ההתראה היו

- א תדרוך החיילים
- ב פתיחת ה"פלומבות" של ארגזי התחמושת
- ג בדיקת תקינותו של הקשר
- ד הכנת ה-זחל"מ והתגבורת שנועדה ל"טרקלין", לקראת תזוזתם בשעה 1300 לערך על ה-זחל"מ (השני במספר שהועבר ל"טרקלין") הותקנה מרגמת 52 מ"מ, היחידה שנשארה ברשות "בודפסט" אחרי העברת מרגמה ו-מא"ג ל"טרקלין" קודם לכן עקב כך נותר המעוז ללא זחל"מים וללא מרגמות 52 מ"מ

(1) מפגש ר' מה"ד עם מפקדי המעוזים (תיק 226), עמ' 27

בשעה 1340 לערך עלה מפקד המעוז על מגדל התצפית לבדיקת המצב בשטח כעבור זמן קצר התקשר אליו ה-מג"ד שהודיעו כי בכל רגע עומדת לפרוץ "מלחמה טוטלית" ושעליו לרדת מיד מהתצפית יחד עם התצפיתן את הרגשתו ופעולותיו תיאר מוטי אשכנזי כך

"בעצם גם לא ידעתי למה הכוונה, כי 'שובך-יונים' זה 'שובך-יונים' קראתי שם שצריך להיות בכוננות ספיגה ומה זה מלחמה טוטלית לא הייתה שום הגדרה אז התכוננו ל'שובך-יונים' הורדתי את התצפיתן, ירדתי בעצמי וכינתיים נתתי הוראה לכל האנשים להיכנס לבונקרים אני ירדתי מעמדת התצפית בדרך ל(עמדת) הפריסקופ ואז, באמצע החצר, תפשו אותי הפגזים הראשונים הספקתי עוד לפני זה ממש לדבר בחטף עם מפקד התותחנים, (נתתי) הנחיות כלליות למקרה של פשיטה, מה הם תופשים ומה אנחנו תופשים וסיכמנו, שאם הם יהיו בירי (בתותחים) אז אני מפסיק אותם רק במקרה שהם (המצרים) יעלו עלינו פיסית בעשרה לשתיים נפלו הפגזים הראשונים וכאן התחילה המלחמה"¹

לא ידוע מה הצעדים הנוספים שנקט מפקד המעוז, כאשר נודע לו "מן הצד" שאצל התותחנים כבר הוכרז על "שובך-יונים", ואם השיחה החפוזה עם מפקדם בעניין תיאום תכניות ההגנה באה רק לאשר הסדרים שכבר נקבעו מראש או שהייתה זו פעולה של הרגע האחרון

כאמור, הוכנסו תותחני הסוללה לכוננות גבוהה עוד ביום ה' החיילים שיצאו לחופשה הוחזרו כולם לפני פרוץ המלחמה כל הקנים היו כשירים לפעולה מידית עם קבלת פקודת "שובך-יונים" הודיע ה-מסול" לחיילים, שנאספו בחצר המעוז, על כוננות ספיגה הוא גם הודיע, שבהתאם ל-פק"ל יעזוב את הסוללה, על מנת ליטול את תפקיד ה-קש"א בחטיבה

החיילים קיבלו הוראה להיכנס מיד לבונקרי הלוחמים ולא לצאת מהם ללא הוראה מפורשת, להוציא תצפיתן ה-נ"מ המוצב באזור התותחנים כ"כ הופסק הצום ובהמתנה לבאות שיחקו רבים מהחיילים "שש-בש"

משימות אש סכנה ("השינים") שההגנה עליהם יועדה למרגמות סומנו מראש ע"י חביות בצבע לבן וחולקו כלהלן

- שתיים בכיוון המתחם המצרי (באשר למרחקן מהמעוז קיימות גרסות שונות בין 400-1500 מטר)
 - 1 בכיוון הים
 - 1 בכיוון ציר "מכפלת", במרחק של כ-2 ק"מ מהמעוז
- כל ה"שינים" היו בטווח ראייה מהמעוז
- תחמושת למרגמות אוחסנה בשני דרגים
- א מלאי מידי על-יד העמדה
- ב השאר במחסן נפרד בעמדת התותחים

(1) מפגש ר' מה"ד עם מפקדי המעוזים, תיק 226, עמ' 27 לפי גרסה אחרת החלה המלחמה ב"בודפסט" בהפצצה מהאוויר דווקא

גדוד טנקים 9 - י"רב קרב

פלוגה ל' של גדוד טנקים 9, חנתה, בימים שקדמו לפרוץ המלחמה, יחד עם פלוגה כ' ב"קטיה", במרחק של כ-35 ק"מ מ"בודפסט" הפלוגה מנתה 11 טנקים, ששלושה מהם נערכו דרך קבע במעוז "אורקל" חלוקת המחלקות בין המעוזים לא הייתה קבועה וה-מ"מ שנועד לנוע ל"בודפסט", הגן שאול מוזס, הניח שהחלוקה שהתבצעה במלחמה נקבעה סופית רק ביום ו', 5 באוקטובר כל ה-מ"מים הכירו מקרוב את כל המעוזים בגזרת הפלוגה וגם שרתו לסירוגין ב"אורקל"

ה-מג"ד סבר אחרת, כי "בהיות מוזס מוערך כ-מ"מ הטוב ביותר, נקבע מראש ל'בודפסט', שנחשב כבעייתי מכל המעוזים וכניתן לניתוק בנקל ליחוד מהים קשה להניח שהדבר נודע רק ביום ו' שקדם למלחמה, כטענתו"⁽¹⁾

המידע על נשק נ"ט שברשות המצרים וההתייחסות אליו היו מעורפלים דובר על "שמלים" (טילי נ"ט מותקנים על משאית 2 5 טון ובעלי טווח מירבי של כ-2 000 מ'), אך לא נלקח בחשבון הפעלה מאסיבית של נשק נ"ט ע"י המצרים ולא תורגלה תגובה על מלחמה כוללת אפשרית ההנחה היתה, שעם הכרזת "שובך-יונים" ינועו הטנקים לעבר המעוזים ויתמקמו ב"סנפירים" (לגבי פלוגה ל' בסמוך ל"לחצנית" ו"דרורה" בלבד, כי בדרכי הגישה ל"בודפסט" ול"אורקל" לא נבנו "סנפירים") כמו כן, לא תורגלה תגובה על תפיסת ה"סנפירים" ע"י כוחות האויב, אם כי הוזכרה אפשרות של הנחת מוקשים בקרבתם

הכוננות בגדוד הייתה גבוהה וכבר מאז ראש-השנה נאסר להוציא חיילים לחופשה כשירות הטנקים נבדקה שוב ביום ו', ה-5 באוקטובר, פוזרו הטנקים מעמידה בשורה לעמידה במרחק של 20 מ' זה מזה למרות כל זאת לא חל שינוי בהיערכות הגדוד מלאי תחמושת הטנקים לא אוחסנו, עקרונית, במעוזים, מחשש אנשי חש"נ לתחזוקתם הגרועה⁽²⁾ ההנחה העקרונית הייתה שגם כשעת קרב מוסיף מ"מ הטנקים להיות כפוף ל-מ"פ שלו, אך הנסיבות של "בודפסט" נחשבו כמקרה גבול, עקב סכנת ניתוקו כן נלקחה בחשבון האפשרות שאדי המלח יפריעו ואף ינטרלו את הקשר בין מ"מ הטנקים למפקדיו הישירים למעשה, היה מעין סיכום ש-מ"מ טנקים יפתור את הבעיות שמפקד המעוז יציג בפניו", כלומר יפעל לפי דרישותיו

בשעה 1330 הוכרז על כוננות מידית לתזוזה הצוותים עלו על הטנקים אך הכוננות בוטלה כעבור כשתי דקות, מסיבות לא ברורות, והצוותים ירדו מהטנקים, להוציא חייל אחד בכל טנק בכוננות נ"מ בשעה 061400 לערך, עם הישמע "היבכך" (השמעת אות אזעקה ברשת הקשר),

(1) תחקירי אל"מ (אז סא"ל) יום-טוב תמיר, מג"ד טנקים 9 וסגן שאול מוזס, מ"מ בפלוגה ל' שם (2)

בו-זמנית עם התקפת אוריר על מחנה מפקדת הגדוד (דרומית ל"קטיה") עלו כל הצוותים על הטנקים והחלו לנוע, ללא קבלת פקודה נוספת 6 טנקים פנו מערבה והמחלקה של מוזס צפונה, לעבר הצירים "מימיקה" ו"מכפלת"

פ ר ק ו'

ה ק ר ב ה ר א ש ו נ ע ל ה מ ע ו ז

כללי

שלוש משימות עמדו בפני לוחמי המעוז

- א להגן על המעוז תוך שהיית האויב והמשך קיום תצפיות על תנועותיו וכוונותיו
- ב לסייע באש ארטילרית למעוזים אחרים בקו התעלה ולשתק את התותחים ארוכי הטווח באזור פורט-סעיד
- ג לאכף את האויב בים ולכוון נגדו פעילות ימית ואווירית

התקפת יום - השעה הראשונה

בשעה הראשונה, כלומר עד שעה 1500 לערך, היו רק ה-ח"ר והתותחנים מעורבים בהגנה על המעוז (ובנוסף להם חולית ח"י שנתנה שירותי קשר חשובים מאד) המעוז הופגז קשות מתותחי 130 מ"מ וממרגמות 160 מ"מ, 120 מ"מ ו-82 מ"מ מכיוון מערב קצב הירי הוערך ע"י התותחנים ב-30 פגז/דקה עם זאת, נראה ש"היריה הראשונה" ממש נורתה ממטוס תקיפה מצרי שהפציץ את המעוז וירה מתותחיו או ממקלעיו

כוח ה-ח"ר מנה, כאמור, קצין אחד ו-10 חיילים שחולקו כלהלן

- 2 (כולל קשר) - בבונקר ה-חמ"ל

- 3 בבונקר ח"א (אינו מופעל ע"י ח"א)

- 5 בבונקר ה-תאג"ד

- 1 בעמדת הפריסקופ (ה-סמ"פ)

במקרה של פריצת כוחות האויב אל תוך המעוז, תיכנן אשכנזי עמידה עיקשת ב"מתחם הבונקרים" תחילה, ביקש להתמקם באחת העמדות אך, לדבריו, "ראיתי שזה לא עסק ואז ירדתי לעמדת הפריסקופ והשתמשתי בו"⁽¹⁾ אולם, כעבור כחצי שעה הסתבר, שהמעוז כוסה כולו בעשן והראות דרך הפריסקופ הייתה גרועה כאשר פיזרה הרוח, לשניות, את העשן, הבחין אשכנזי בריכוזי שריון, שעמדו לצאת מהמתחם המצרי שמול המעוז הוא התרשם כאילו השריון החל לנוע בנתיב דרומי בעוד ה-חרמ"ש עמד להגיח מכיוון הים

התמונה הייתה בלתי ברורה ונדרשה פעולה מיידית להבהרתה אשכנזי נטל מ"ק 25 ומשקפת, ויצא, בסיוע אחד החיילים, מעמדת הפריסקופ המוגנו, לאחת העמדות המדופנות מתחת לבונקר

(1) תחקיר "בודפסט", עמ' 45

ח"י שאפשרה לו ראות טובה יותר התמונה שהתגלתה לעיניו לא הייתה מעודדת השריון התקדם לאט, כאשר ג'יפי תול"ר נוסעים לפניו לפעמים שקעו ונאלצו לנסוע אחורה, תוך שהם מאיטים את התקדמות השריון

את מספר הטנקים העריך אשכנזי בכ-10-20 הם לא התקדמו בשורה אחת אלא בתכניות של 4 טנקים, אחריהם חרמ"ש רכוב על משאיות גדולות ובעורף טנקים נוספים עוצמת הכוח הייתה, להערכתו, שתי פלוגות טנקים ופלוגת חרמ"ש, כלומר כוח של גדוד הטווח בין הכוח המצרי למעוז היה כ-1500 מ'

העמדה בה שהה אשכנזי נפגעה, במהרה, מאש האויב, שכנראה זיהה את מיקומה ע"פ האנטנה שהזדקרה ממנה או ע"פ הבהקי המשקפת של אשכנזי הפגיעה "קברה אותי כהלכה בתוך החול", כדבריו, ומכשיר הקשר הושמד כאשר התאושש, רץ אשכנזי לבונקר ח"י הקרוב, שאמצעי הקשר שלו היו תקינים הם היו מגוונים וכללו קשר קווי ואלחוטי עם מפקדת ח"י, קשר עם כלי-השיט באזור וקשר למפקדת החטיבה בבלוזה, "אינטרקום" וקשר פנים נוסף הרשתות היו דומות לאלה שב-חמ"ל המעוז, להוציא הטלפון למפקדת ח"י שלא הותקן ב-חמ"ל ורשת ה-ח"י"ר שלא הותקנה בבונקר ח"י

לא ידוע אם הייתה ל-ח"י אפשרות לעלות על רשת ה-חש"נ באזור. הסתבר, שמפקד חולית ה-מכ"מ כבר דיווח לחטיבה על המצב ואשכנזי, שהגיע לבונקר ח"י ביקש לפנות באמצעות "ים-3" ל"אוויר-3" להזמנת סיוע אוויר למעוז הדרך "רשמית" להזמנת סיוע אוויר חייבה פניה ל-ח"א באמצעות החטיבה, אך בנסיבות השעה גם ל"קיצור דרך" היו תוצאות (עצמת סיוע האוויר ותוצאותיו ידונו בהמשך)

לא ברור באיזה שלב ובאלו נסיבות הוכרז על כוננות פשיטה בעדויות הרבות של מפקד המעוז אין התייחסות מוגדרת לנושא זה מלבד ההערה שבמשך ההפגזה המאסיבית לא הוצאו החיילים מהבונקרים עם זאת, מעידים ה-מסו"ל ואחד ממפקדי הצוותים שהפקודה לכוננות

פשיטה [REDACTED] ניתנה מיד אחרי הפקודה להתחיל בירי התותחים, אך אין הסכמה באשר למועד שני אירועים אלה

לדעת ה-מסו"ל, פרק הזמן שעבר מפתחת האש ע"י המצרים עד למתן פקודות הירי וכוננות הפשיטה היה כשעה⁽¹⁾. לעומתו העריך מפקד צוות תותחים 2 (ששימש כמפקד צוות מרגמות מס' 2) את פרק הזמן ב"כמה דקות בלבד"⁽²⁾ בכל מקרה, אין ספק שהפקודות ניתנו עוד לפני כניסת שני הטנקים, בפיקודו של שאול מוזס, אל תוך המעוז, שהתבצעה לקראת סיומה של השעה הראשונה קבלת שתי פקודות סותרות, כמעט בו-זמנית, משני מקורות שונים - פקודת ירי תותחים מה-חמ"ל החטיבתי ופקודת כוננות פשיטה ממפקד המעוז - יצרו מצב של מבוכה

(1) תחקיר אלי גולדין, מסו"ל בפועל, עמ' 3 (כ"י)

(2) תחקיר יורם סגול, מפקד צוות, ימ' 2

תותחים מס' 1 ו-2 לא הופעלו כלל בשלב זה, כי הצוותים נעו בריצה לעבר עמדות המרגמות, שהפעלתן הוטלה עליהם לפי ה-פק"ל חיתח מס' 4 נפגע מיד עם תחילת הירי המצרי, ספק ע"י מטוס, ספק ע"י אש נ"ס חלק מצוות תותח מס' 3 יצא מעמדת התותח לעבר עמדת ההגנה, בקירבת הגדר ההיקפית של אזורו מפקד הצוות הצליח לירות, בסיוע ה-מסו"ל, מספר פגזים, כנראה לטובת "לחצנית", עד שהופסק הירי, בהתאם ל-פק"ל כוננות פשיטה עמדות המרגמות נבנו בצורת עיגול ודופנו בשקי חול בגובה של כ-1 מ' תעלה צמודה וקטנה מאד שימשה לאחסון התחמושת המידית ותעלה נוספת קישרה את העמדה עם בונקר התותחים וכו מחסן התחמושת העיקרי, הנפרד ממחסן תחמושת התותחים החיילים רצו לעבר העמדות, מצויידיים באפודי מגן, קסדות ונשק אישי (בהיעדר מקום, נהגו להניחו על השקים וחלק מהנשק אבד עקב התמוטטות השקים)

ירי המרגמות היה קצר, רצוף תקלות ובלתי יעיל שלושה חיילים מצוותי המרגמות ששימשו נושאי תחמושת, נהרגו מאש נ"ס¹, שניים כתעלת הקשר ואחד בתוך העמדה עצמה פגז נתקע בתוך קנה מרגמה מס' 1 והצוות הבלתי מתורגל לא הצליח להפעיל את החולץ ולשחרר את הפגז אי לכך, עבר הצוות למרגמה מס' 2, אך גם היא הפסיקה לירות לאחר זמן קצר עקב קלקיל, כנראה של הנוקר שני הצוותים חזרו למרגמה מס' 1 ותוך סיכון עצמי רב טלטלו את הקנה בזוית של כ-90 מעלות והצליחו להוציא את הפגז התקוע בתוכו חוסר התירגול של הצוותים התבטא גם בקשיים בהם נתקלו כעת הוצאת הפגזים מאריזות הניילון העבה הסגורות בטבעת ברזל, בהן נארזו "היה צריך ממש להילחם כדי לפתוח את זה, זה גזל די הרבה זמן"² שלב זה בהכנות לירי לא תורגל מראש ואיש לא העלה על דעתו שעלולות להיות תקלות בנסיבות אלה מובנת היטב הערכתם של כל הנוגעים בדבר, כולל ה-מסו"ל, שירי המרגמות (סה"כ נורו כ-60 פגזים ע"פ טיווח של מפקד המעוז), לא היה יעיל ועם כניסתם של הטנקים אל תוך המעוז ותחילת הירי מתותחיהם, לא היה גם טעם בהמשך הפעלתן הירי הופסק כעבור זמן מה והצוותים הוחזרו לבונקרים עוד לפני הפסקת הירי נצטוו הצוותים, שידעו מעט על מהלך הקרב לעבור ממטען 0 (לטווחים קצרים) למטען 2 (לטווחים ארוכים יותר) וכך הבינו שהסכנה המידית למעוז הולכת ומתרחקת

לחיימת שני טנקים נגד גדוד מצרי משוריין

מחלקת הטנקים בפיקודו של סגן שאול מוזס (העתיד לזכות בעיטור המופת), הגיעה לסביבת המעוז לפני השעה 1500 קביעת מועד זה מקובלת על מרבית המקורות ותואמת את יכולת התנועה של טנק "פטון מ-48", שמהירותו המירבית היא כ-50 קמ"ש כשהמרחק בין כסיס היציאה "קטיה" לבין המעוז הוא כ-35 ק"מ

- (1) ביניהם עורך התפילה, כנראה בחור ישיבה שנשלח למעוז לקראת יום-הכיפורים
 (2) תחקיר יורם סגול, מפקד צוות, עמ' 13

המחלוקה לא הופצה ולא הופגזה בעת תנועתה אל המעוז ואף לא נתקלה במכשולים אחרים שעלולים היו להאט את קצב התקדמותה מ"מ טנקים ניסה ליצור קשר ישיר עם המעוז ע"י כניסה לערוץ של גדוד ה-חי"ר (רשת "קרב"), אך הדבר לא עלה בידו "היה כאן איזה בלבול בקשר" - העיר לבסוף נוצר קשר באמצעות הגדוד או הפלוגה שלו המעוז עמד בהפגזה כבדה ומפקד המעוז דרש במפגיע שהטנקים לא יסתכנו ללא צורך ולא יכנסו בשלב זה לתחום המעוז אולם, עקב ערפול סמכויות נכנסה מחלקת הטנקים למעוז, ע"פ הוראתו של סגן מוזס, להפתעתו של צוות המרגמה שפעלה עדיין חיילי הצוות התקשו לזהות את סוג הטנקים ועד שלא ראו בכירור את סימני הדרגה של צה"ל על מדי השריונאים לא ידעו אם הטנקים הנכנסים למעוז הם ישראלים או מצריים תיאור האירוע של כניסת הטנקים ע"י ה-מ"מ הוא קצר, תכליתי ופשטני מאד כלהלן

"אני נכנסתי פנימה, מיד כשתפסנו עמדות התחלנו לירות קשה לי להעריך כמה זמן לקח לנו שמה לעמוד עמדנו שמה בעמדות בכל אופן גמרנו את הבטן בתוך הצריח,⁽¹⁾ זזנו אחורה, עשינו מלא מחדש והמשכנו עד שהייתה לנו הרגשה שפחות או יותר העסק הזה שמה מחוסל"⁽²⁾

במציאות היו ההתרחשויות מסובכות יותר, כלהלן

- א כיוון שתרגילי החבירה למעוז לא בוצעו עם המחלקה של מוזס, הוא לא ידע מראש איזו עמדה עליו לתפוש יתרה מזו, חלק מהדרך ההיקפית נחסמה עקב ההרעשה הארטילרית
- ב עשן סמיך אפף את המעוז והקשה, לעתים, על זיהוי מטרות האויב
- ג מפקד המעוז התמקם באחת מעמדות התצפית בקרבת בונקר ח"י, אך לא היה בידו מכשיר קשר, שהושמד קודם לכן בהפגזה
- ד טנק הסמל פסק זמנית מלפעול

הבעיה הדחופה הייתה איפוא, מציאת עמדה נוחה לטנקים הקשר עם מ"מ טנקים הוקם באמצעות בונקר ח"י, כאשר התקשורת בין מפקד המעוז לבין המקשר שלו, מפקד חולית ה-מכ"מ, התנהלה בצעקות רמות, כאשר האחרון רץ בין בונקר ח"י לבין עמדת מפקד המעוז ההוראה הראשונה של אשכנזי למוזס הייתה לתפוס עמדת טנקים מס' 3 העשן הכבד ואי התמצאותו בשטח המעוז הקשו על מוזס בביצוע משימה זו ואז נאמר לו לתפוש עמדה בגבול העשן, ממנה היתה לו ראות טובה בעוד הוא עצמו נמצא במחסה העשן (יצוין, שמצב מלאי התחמושת לטנקים היה קריטי מלכתחילה, מחמת היעדר רזרבות במעוז עצמו והיה על שני הטנקים "להתקיים" משך חמישה ימים על המלאי הקטן שלהם - 59 פגזים בכל טנק, כולל שלושה פגזי עשן)

(1) הכוונה למלאי המידי שעל-יד מגשי הטעינה

(2) תחקיר "בודפסט" במפקדת חטיבה 16, עמ' 25

ירי הטנק נמשך, כנראה, זמן קצר בלבד לפי הערכתו של אשכנזי נדרשו שני פגזים בלבד לטיווח "הפגז השלישי כבר פגע ואחר כך זה היה כמעט כמו מטווח. הוא פגע בששה טנקים פלוס מספר נגמ"שים ואז התחילה הבריחה" בריחה זו כללה את כלי ה-רק"מ שכושר תנועתם לא נפגע, צוותים רבים וכן חיילי חרמ"ש שנמלטו רגלית כך נהדפה כליל ההסתערות המשוריינת על המעוז

מפקד חולית ח"י רשם ביומנו שבשעה 1515 החלו המצרים לסגת ולהתמקם במרחק של 2 ק"מ ממערב למעוז

כ-תצ"א שצולם כעבור 10 ימים ניתן להבחין, במרחק של 1800-2300 מ' מן המעוז, ב"בית-קברות" ל-רק"מ ובו 6 טנקים טי-34 ו-10 "טופזים" (נגמ"שים אמפיביים או טי 62) במרחק של כ-3000 מ' מהמעוז זוהה טי-34 נטוש נוסף מרבית כלי רק"מ אלה נפגעו באותו קרב ח"א נטל חלק בהדיפת ההתקפה המצרית על המעוז לפי דיווחי ח"א בוצעו באותו יום 19 גיחות באזור "בודפסט", בהן השתתפו מטוסי "סער" (סמב"ד משופר), "עיט" ("סקיהוק") ו"קורנס" ("פנטום") רוב הטייסים דיווחו על פגיעות טובות במטרה מטוס אחד נפגע⁽¹⁾

עדי ראייה במעוז מאשרים את סיוע האוויר שניתן למעוז אך מציינים שתי נקודות - א עיקר הסיוע ניתן אחרי שנעצר הטור המשוריין המצרי ויש איפוא להניח שנפגעו כוחות מצריים שכבר נוטרלו או נפגעו ונסוגו

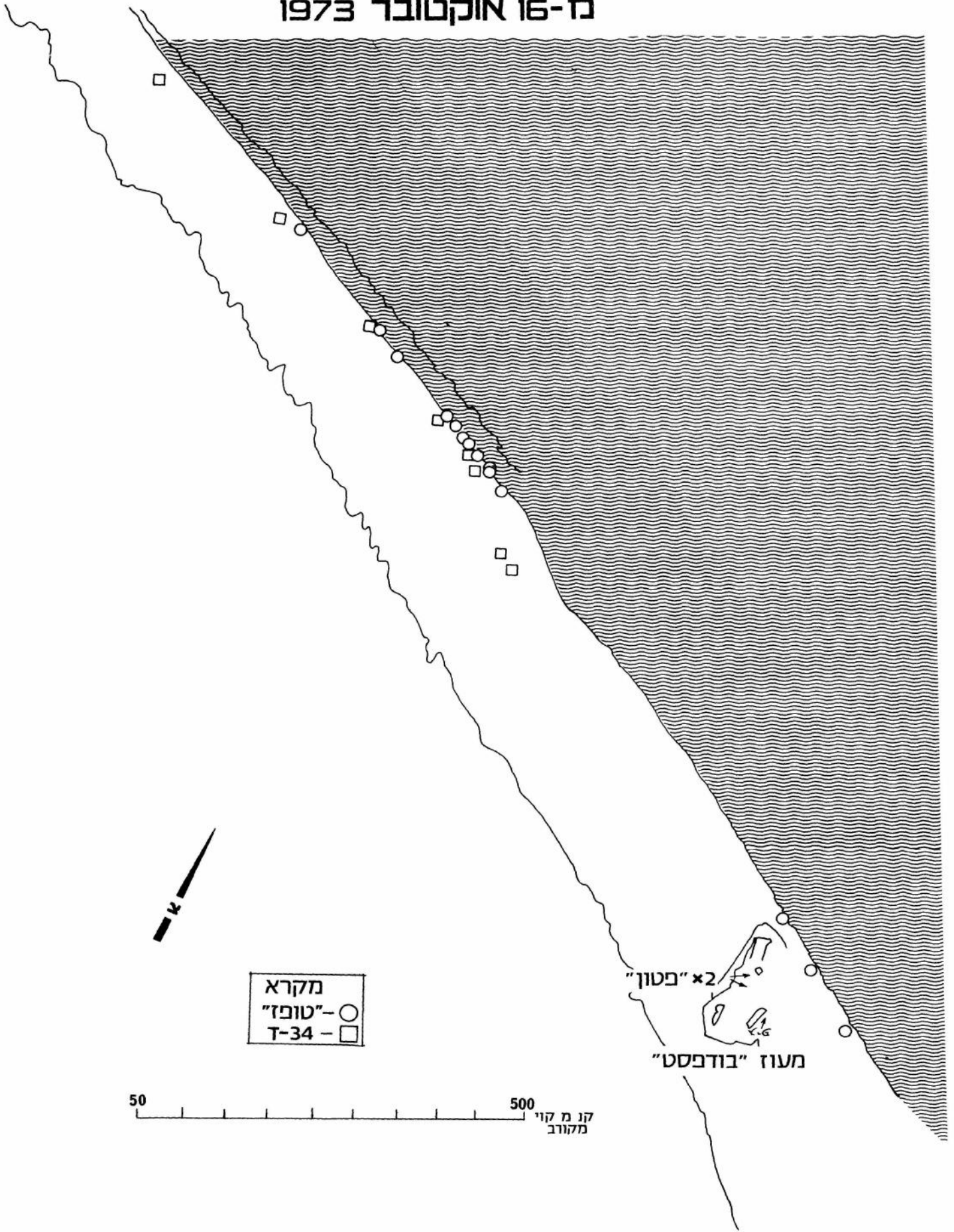
ב גיחות התקיפה בוצעו כולן בניצב לציר התנועה של הטור ולפיכך לא ניתן היה לפגוע אלא במטרות בודדות⁽²⁾

סוללת תותחי 155 מ"מ ב"בודפסט"

אחרי בלימת ההתקדמות המצרית לעבר המעוז וביטול מצב כוננות הפשיטה שבא בעקבותיו ניתן היה להפעיל את סוללת התותחים - ליתר דיוק שלושה מתוך ארבעת הקנים (כזכור, תותח מס' 4 נפגע ויצא מכלל פעולה בסמוך לפתיחת האש) המטרות המתוכננות לירי היו שני יעדים ב"סמרה" (סוללת טילים ותותחי חוף) וארבע משימות אש-סכנה - 2 ב"לחצנית" ו-2 ב"אורקל" מלאי התחמושת עלה על 1,200 פגזים מכל הסוגים, כולל זרחן ותאורה לפי פקודת החטיבה ניתנה עדיפות לירי לטובת המעוזים לאורך התעלה האש נורתה תחילה בקצב מהיר, אך בהמשך חלה האטה משתי סיבות עיקריות א בשעות אחה"צ נפגע תותח מס' 3 באש נ"ס ובכוונה פרצה שריפה שהבריחה את הצוות והוציאה את התותח מכלל פעולה

(1) מלחמת יום-הכיפורים - ח"א בשלב הבלימה, ע"ע 15-16
 (2) לא היתה אפשרות לבדוק את התחקירים שנמסרו ע"י הטייסים ולפיכך כמעט בלתי ניתן להעריך את חלקו של ח"א בקרב זה

רק"ח מצרי מושמד - תרשיים טל-כי תצ"א נ-16 אוקטובר 1973

ב תקלות טכניות שונות שבחלקן הגדול ניתן היה לחזותן מראש, כגון לא הייתה תאורה בתוך הכות והיה צורך לעבוד לאור פנסים שלא כולם היו תקינים הרעש והעשן בתוך ה"נברון" היו בלתי נסבלים כמעט והבריחו לא אחת חלק מהצוותים אל תוך בונקר הלוחמים

המתקן לטיהור העשן השמיע רעש כשל מנוע סילון והפחיד את הצוותים המעבר לבונקר התחמושת היה צר מאד והקשה על הובלתה, הברגת המרעומים ארכה, יחסית, זמן רב, עקב הקשיים בשחרור הפקקים (המוברגים בתוך הפגז באחסנה)

ג היה קשה ביותר לנעול את הסדן ולפתחו אחרי הירי התקלה האחרונה גרמה, בסופו של דבר, להשבתת תותח מס' 1 בשעות הלילה המאוחרות, כאשר לא ניתן היה עוד לפתוח את הסדן

ד בשעות אחה"צ למחרת, 7 באוקטובר, פסק גם תותח מס' 2 מלירות, מסיבות לא ברורות, ובכך באה לידי סיום פרשת הסיוע הארטילרי ממעוז "בודפסט" בסה"כ נורו כ-400 פגזים, מרביתם לטובת המעוזים האחרים

כדי לגלות את מקורות האש של האויב חג ה-מסו"ל, ששימש כ-קש"א במפקדת החטיבה, במטוס-קל מעל המעוז וסביבתו, אך המצרים הפסיקו את הירי בעת סיורו ובכך הכשילו את מאמציו

השיגרה במעוז לאחר בלימת ההתקדמות המצרית

מאז הדיפת ההתקפה המצרית עד להחלפת צוותי הלוחמים, להוציא את מחלקת הטנקים, ב-11 באוקטובר, המשיך המעוז להיות מטרה להפגזות והתקפות מהאוויר בעוצמה משתנה והשיגרה בו התמצתה בפעילות הבאה

- כוננות ספיגה בשעות הלילה
- כוננות פשיטה בשעות היום ובשעות הלילה ללא ירח
- כוננות מוגברת בדמדומי השחר ובדמדומי הערב
- תמרוני התחמקות של הטנקים מפני אש נ"ט ואחרת בשעות היום

עם הפסקת ירי התותחים התרכזת כל הפעילות בהגנה על המעוז מפקד חולית ה-מכ"מ של ח"י שגם הוא נשאר ללא תעסוקה יעודית, אחרי שמתקניו יצאו מכלל שימוש, השתלב בה כעוזרו או סגנו של מפקד המעוז

כנוסף למכיעת היפגעותם של החיילים, היתה הדאגה העיקרית לקדם פשיטה אפשרית, שסכנתה הומחשה מאד ב-9 באוקטובר ובלילה שלאחריו, לאחר שנודע על המצב הקשה בו נמצא מארב מצרי, מזרחית למעוז (נושא זה יידון בפירוט בהמשך) היה חשש שהמארב ייסוג מערבה ויעבור את "בודפסט" לקידום פשיטה אפשרית הורכבו חמש חוליות מא"ג שהתפרסו לאורך השלוחה המזרחית בהנחה שהמארב ייסוג לאורך חוף הים אחד ה-מא"גים (או מא"ג נוסף)

הוצב ע"ג אחד הטנקים, אך מפקד המעוז שחש מפגיעה בהם באש נ"ט, אף יותר מ-מ"מ הטנקים עצמו, קבע שאלה יוסתרו כל עוד אין צורך מידי בהפעלתם כ"כ חוזקה האבטחה של אזור השער ע"י הצבת הבזוקה היחידה של המעוז בקירבתו שילובם של התותחנים במערך ההגנה היה קשה מפאת כשירותם הנמוכה למשימה זו שנבעה משתי סיבות

א הם לא עברו אימון חי"ר, ויתר על כן, יכולתם להפעיל ביעילות את נשקם האישי הייתה מוטלת בספק

ב מוראל התותחנים נפגע קשות עקב הפגיעה בתותחים ובחיילים רבים מהחיילים, כולל המפקדים, היו במצב נפשי קשה על רקע זה נעכרו מאד היחסים, המתוחים בלאו הכי, בין מפקד המעוז ל-מסו"ל בפועל התפתחות לטובה חלה כעבור יומיים והעניינים החלו "להסתדר" עם הצבתם של התותחנים בעמדות במערך משולב, ב-ד"כ בפיקודו של איש חי"ר

שגרת הטנקים בלילה הייתה הימנעות מכל תנועה, ככל האפשר אחד הוצב בקרבת השער והשני בסביבת הגנרטור השריונאים הורשו לצאת מהטנקים ולישון, במידת האפשר, בבונקרים בשעות היום יצאו הטנקים מהמעוז למרחק של 1-2 ק"מ, לשם התחמקות מההפגזות הרבות הם נהגו להיעצר לפרק זמן של כ-10 דקות וכאשר אש נ"ט של המצרים התקרבה אליהם החלו לנוע וחוזר חלילה

עם פתיחת ציר "מכפלת" ב-10 באוקטובר ביקרו במעוז מפקד האוגדה ו-מג"ד חי"ר ה-מג"ד הביא מזון, מים ותחמושת, מלבד בזוקות נוספות ומרגמות שביקש מפקד המעוז בעת הביקור נדונו הסידורים לחילופי המשמרות שאמורים היו לצאת אל הפועל למחרת, ה-11 באוקטובר

הלחימה על ציר "מכפלת"

ציר "מכפלת" נחסם פעמיים במשך המלחמה בין ה-6/9-10 באוקטובר, וב-15 בו הכוחות שהשתתפו בלחימה על פתיחת הציר היו רבים ומגוונים. הכוח הראשון שהופעל נגד החסימה ב"ערוגה 3" (נ"צ 454441) היה מחלקת טנקים מ"כוח לפידות", שנתקלה בשעה 070400 במארב ונסוגה על צוות מ-יח' 269 הוטל לגלות את מיקומו הנדוייק של המארב ולאמוד את עוצמתו הפעולה בוצעה בליל ה-8/7 באוקטובר ב-8 באוקטובר נכנסה לפעולה סיירת "שקד" (גד' 424) תחילה הופעלה מחלקה ע"ג נגמ"שים בלבד ולמחרת צוות קרב מוגבר, בפיקודו של סא"ל לפידות (מפקד הכוח שנקרא על שמו), שכלל פלוגה מוקטנת רכובה על נגמ"שים של גדוד 424 (כ-50 חיילים), 4 טנקים ברתק, 2 מרגמות 120 מ"מ, 1 דחפור, מח' הנדסה לטיהור הציר ממוקשים נתלוו לכוח 2 מחלקות של גד' נח"ל, שנועדו לתגבר את המעוז הקרב על פתיחת הציר ב-15 באוקטובר נוהל בעיקר ע"י פלוגה ל'128⁽¹⁾, בפיקודו של סרן דגני, שנפל באותו קרב לקראת סיומו הצטרפה לכוח פלוגה ב' של גדוד חיר"מ 564

(1) ראה הספר "אחד מן ה-חרמ"ש" (ת"א, 1975) שמחברו, אלי גל, שירת באותו גדוד

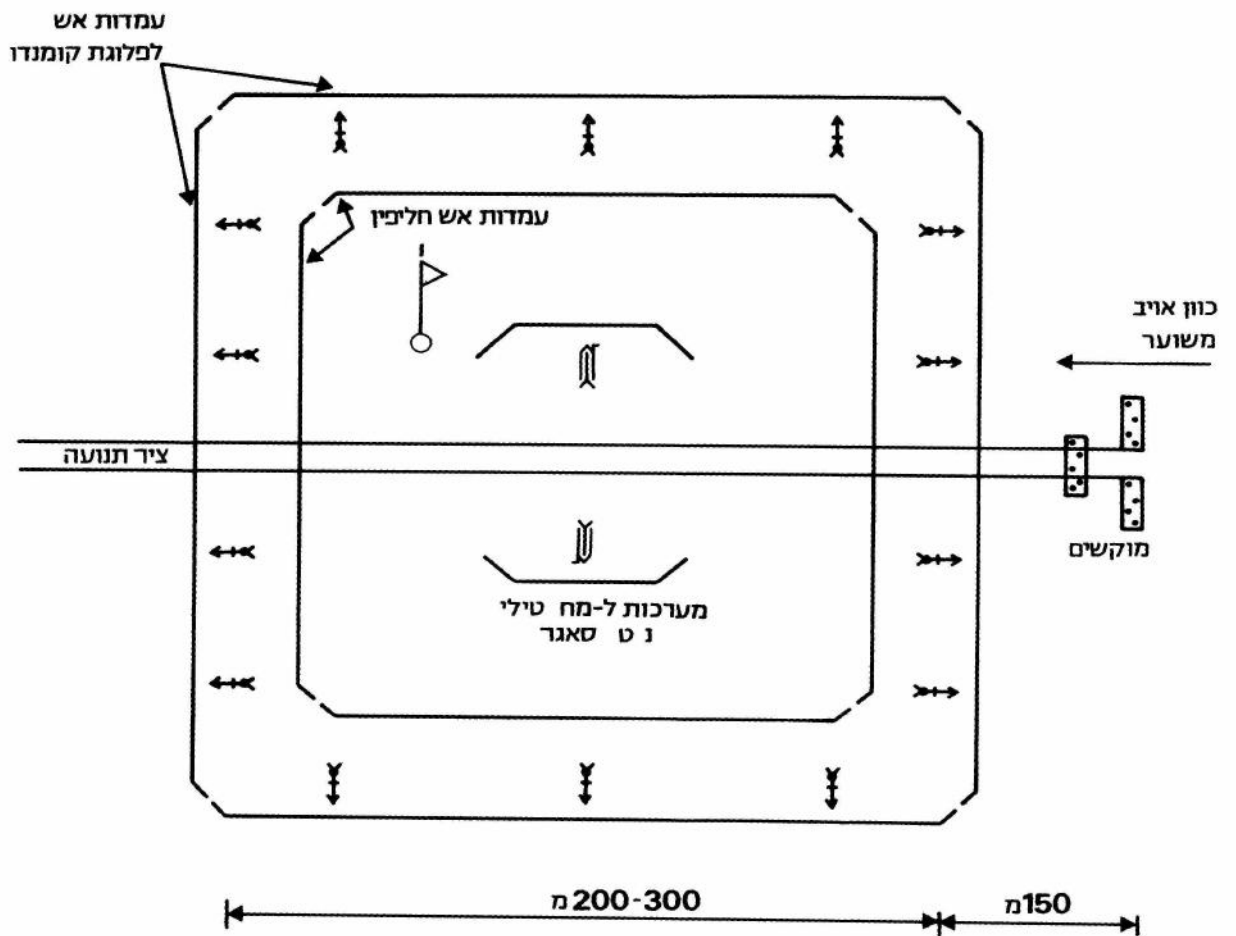
הקרב יעל הציר - 9-6 באוקטובר

לפנות ערב ה-6 באוקטובר נחת כוח קומנדו מצרי מהים ב-נ"צ 454441 על השרטון בתחום "טרוגה 3" הכוח מנה כ-200 חיילים וצויד, בנוסף לציווד האורגני התיקני, גם כטילי נ"ט "סאגר" ניטאים ("פהד") נחיתתו של הכוח נודעה במהירות, אך עקב נחיתה מהאוויר של כוחות קומנדו נוספים בגזרה, שררה אי בהירות לגבי מיקומו המדויק מחלקת הטנקים נתקלה לראשונה במארב ב-070400 לערך נפתחה עליה אש והמחלקה נסוגה אחרי שאחד מהטנקים נפגע בשלב זה היה ידוע מעט על היערכות הכוח ועוצמתו המארב היה בנוי בצורת ריבוע של 350 מ' x 350 מ', כאשר בכל צד שורת חיילים מחופרת, ברווחים שווים בלי עדיפות לגזרה מסוימת הכביש עבר בקצה הצפוני של המארב עמדות נוספות היו מבפנים כעמדות חליפין הן היו רדודות בגלל מי-תהום גבוהים והחיילים נעזרו בתל-חזה מוערם מוקשים הונחו כ-150 מ' ממקום המארב. שורת מוקשים אחת הונחה לאורך הציר ושתי שורות נוספות במרחק של כ-30 מ' משני צידיו במטרה לפגוע ברכב המנסה לרדת מהציר תוך עקיפה של רכב פגוע כל המוקשים היו בטווח יעיל של מרנ"טים אר פ ג' 7 משני צידי הכביש בתוך ריבוע העמדות הוצבו טילי "פהד" מתוך העמדות אפשר היה לירות לכל הכיוונים כמו כן רוכז מספר רב של מרנ"טים אר פי ג' 7 לכיוון הציר

נוכח מבנה המארב ועוצמתו אין זה מפתיע שניסיונות פריצה שנעשו בכוחות קטנים נכשלו גם צוות מסיירת מטכ"ל, שנשלח לגלות את מיקומו המדויק של המארב ולאמוד את כוחו נסוג אחרי היתקלות, בה נהרג חייל אחד

צוות מגדוד 424 (סיירת "שקד"), רכוב על נגמ"ש התקרב למארב, ב-8 באוקטובר, במשימה לטהרו, אך ספג אש עוד מרחוק ונסוג באותו יום נפגעו 2 טנקים נוספים בעת ניסיון להתקרב לאזור לבסוף החליט מח"ט 204, אל"מ רם צבי, שהגזרה הייתה באחריותו, שיש להסתער על המארב בעוצמה רבה יותר המשימה, כפי שהוגדרה ביומן המלחמה (ייתכן משוחזר) של אחד הכוחות המשתתפים (גד' 424), הייתה "לטהר את אזור המארב, להשמיד את הכוח המצרי, לנקות את הציר ממוקש ולחבור עם מעוז 'בודפסט' הכוח, שהורכב לביצוע המשימה, בפיקודו של סא"ל לפידות, כלל פלוגה א/424 (כ-50 חיילים), 4 טנקים ברתק, 2 מרגמות 120 מ"מ, 1 דחפור D-9 ומחלקת הנדסה לניקוי הציר ממוקשים כ"כ צורפה לכוח מחלקה של גדוד בח"ל 906, שאמורה הייתה להחליף את המחלקה של אשכנזי ב"בודפסט"

מארב נ"ט היקפי לכלוגת קומנדו משולב טילי נ"ט (תיאור סכמטי)

התמונה המודיעינית שנתקבלה עקב הניסיונות הקודמים לגבור על המארב, הייתה מעורפלת למדי, אם כי היה ברור, שהאויב היה מצוייד בנשק נ"ט יעיל ולפיכך היה על כוח ה-חי"ר להתקרב ליעד רגלית

הפלוגה חולקה לארבעה כוחות משנה כוח חוד שנע לפניו ושני כוחות הסתערות, שהתקדמו בטורים משני צידי ציר "מכפלת", בני 12 לוחמים כל אחד עתודה של 14 חיילים נעה מאחור הפלוגה הוסעה ע"ג נגמ"שים עד למרחק מה ממוקמו המשוער של המארב ומשם המשיכה רגלית ברווחי יום המרגמות והטנקים שימשו כסיוע והושארו מאחור בעת התנועה נורתה על הכוח אש ארטילרית שגרמה להיווצרות רווחים גדולים בין כוחות המשנה שהיקשו מאד על השליטה בהם כוח החוד ובראשו 5 קצינים וסמלים הגיע לאזור המארב ובמכת האש הראשונה שנפתחה לעברו נפגעו שניים מהמפקדים מטווח קרוב ביותר ושאר הכוח נשכב במקום נראה, שמוקמו של המארב לא היה ידוע לכוח המסתער שלא העריך כי הוא קרוב כל-כך כוח ההסתערות שנע במרחק קטן מאחורי החוד ותפס מחסה מאחורי תלולית גבוהה, רותק למקומו ע"י אש חזקה

ה-קת"ק שנע עם הכוח לא הצליח לטווח את המרגמות והכוח נע ללא אש מלווה הקצינים שהלכו בראש הכוח ניסו להמשיך להתקדם, כדי לחלץ את הנפגעים, בחיפוי מא"גיסט ששכב בצידה הימני של הדרך, אך לא הצליחו בכך ה-מ"פ דיווח לאחור על המצב בו הייתה שרויה הפלוגה ונאמר לו שהזמן סיוע אוויר בינתיים שכבו חיילי הפלוגה וניהלו קרב צליפות מטווחים קצרים עם חיילי המארב מספר חיילים נפגעו בחילופי אש אלה כשהרימו ראשם בניסיון לשתק את מקורות הירי עם התקרב החשיכה נצטוו הכוח לעזוב את המקום כל הנפגעים חולצו, מלבד קצין הרוג שגופתו שכבה בשטח החשוף לעמדות המצריות בחיפוי מא"ג הגיעו ארבעה מחיילי הכוח בזחילה אל ההרוג וגררוהו לעבר שאר הכוח

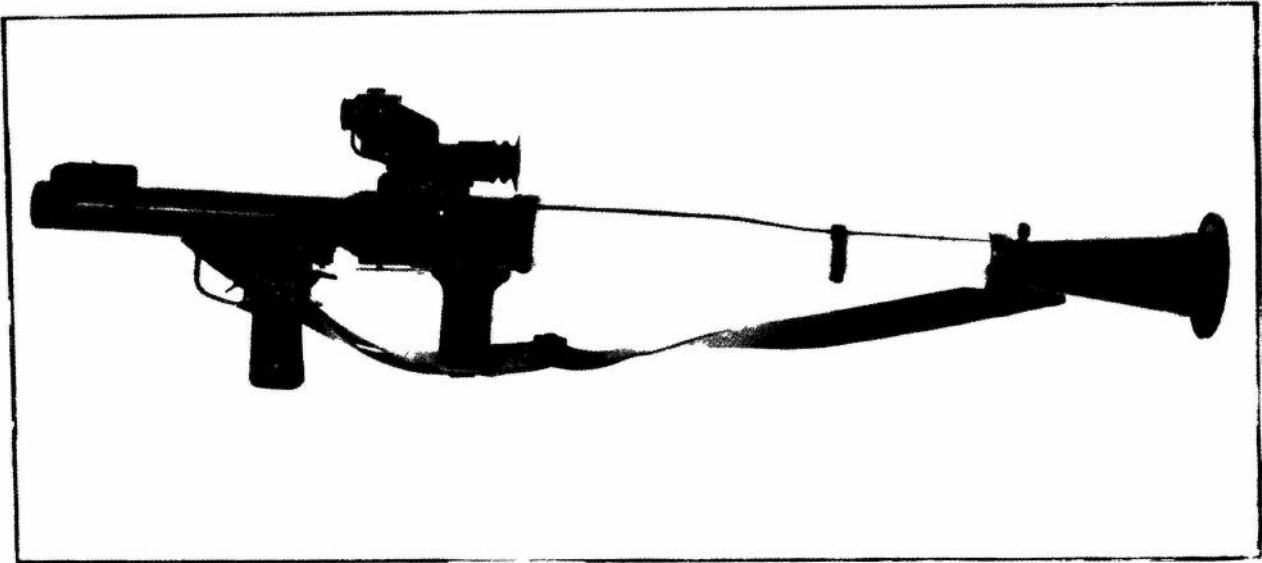
למרות הצלחתו בהדיפת כוחותינו נמצא המארב המצרי במצוקה רבה מודיעין החטיבה קלט ופיענח שדר של מפקד המארב אל מפקדתו, ממנו הסתבר שנשאר ללא תחמושת ומים והוא מבקש שיחלצוהו כמו כן ביקש לדעת מדוע הכוחות שאמורים היו להתחבר אליו לא הגיעו (כנראה שהתכוון לטור שאמור היה לכבוש את "בודפסט" אך נכשל), ואיים לרצוח את אותם המפקדים ששלחו אותו ולא קיימו את הבטחתם לחלצו⁽¹⁾

איומיו של מפקד המארב המצרי השיגו, כנראה, את מטרתם, כי בהגיע כוח צה"ל נוסף למקום למחרת, היה המארב נטוש האויב השאיר אחריו מספר הרוגים ואת ה-מסו"ל הפצוע

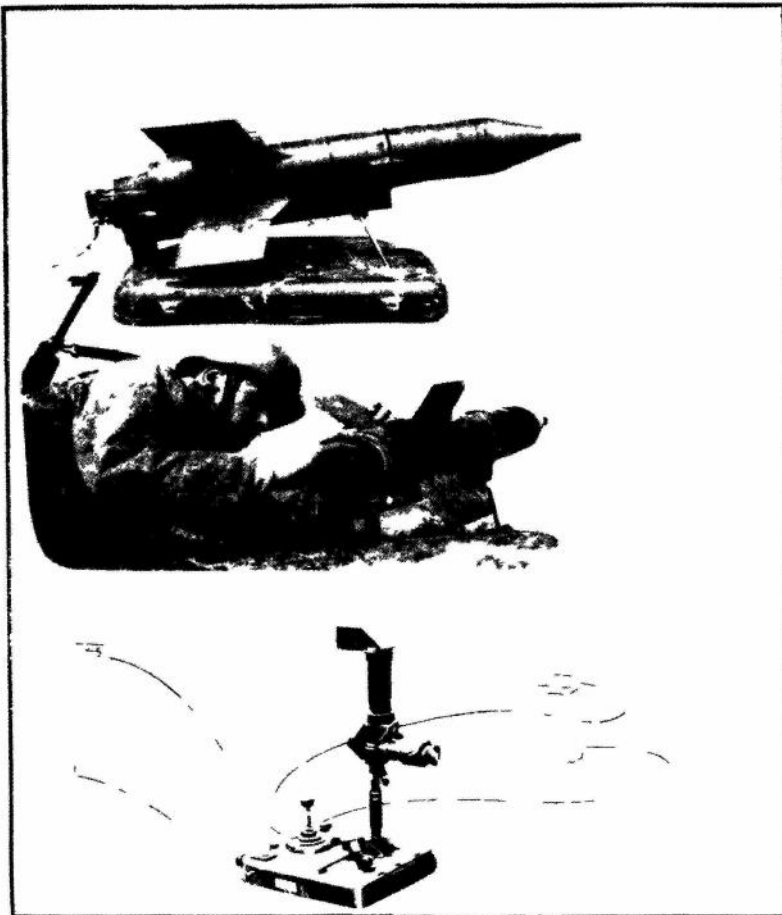
כימי הלחימה על פתיחת הציר, 6-9 באוקטובר, הסתכמו אבידותינו ב-6 הרוגים, 4 פצועים ו-3 טנקים פגועים המארב המצרי עמד בכל ההתקפות האלה אך סביר להניח שהלחץ הגובר שהופעל עליו גרם, בסופו של דבר, ל"התקפלותו", וכך נפתח הציר ל"בודפסט" אין חשיבות יתרה לשאלה אם הכוח המצרי אמור היה להתפנות ממילא, אחרי שנכשלה התכנית להתחבר אליו

(1) תחקיר "בודפסט", עמ' 84

מטול R.P.G-7

טיל נ"ט "סאגר" נישא

טווח 500-3000 מ'
זמן מעוף 27 שניות
חדירת שריון + 400 מ"מ
משקל הטיל 3 11 ק"ג
משקל מזוודה טיל 16 ק"ג

חילופי הכוחות במעוז ב-11 באוקטובר

חילופי הכוחות התבצעו בשעות אחה"צ ולפנות ערב ביום ה', 11 באוקטובר אל חילי ה-חי"ר מ-גד' 68 וחוליית מכ"מ ח"י, שעזבו את המעוז הצטרפו 8 חילי חת"מ (הגוף העיקרי של הסוללה יצא למחרת) ולמעוז נכנסה פלוגה א' מוקטנת של גד' נח"ל 906 (כ-70 חיליים) וחוליית מכ"מ מחליפה, כולל צוות תיקונים מח' הטנקים לא הוחלפה התנועה למעוז וחילופי הכוחות התבצעו בתנאים קשים למדי, מה גם שפלוגת ה-נח"ל התנסתה באותו יום בטבילת-אש יש לציין שבהפגזה הארטילרית של האויב בזמן החילופים לא נפגע איש כך תוארו חילופי הכוחות ע"י "במחנה נח"ל"⁽¹⁾

"את טבילת האש עברו החבר'ה עוד לפני שהגיעו למעוז המצרים הכינו להם 'קבלת פנים' התקפה ארטילרית צפופה על הכביש, במרחק של כ-ק"מ מהמעוז עצמו ה-זחל"מ הראשון שבו נסע סמי⁽²⁾ המפקד היה ממש בתוך האש והמשיך לדהור בין הפגזים 'במשך 5 דקות נפלו סביבנו כ-30 פגזים, שהתפוצצו ברעש עצום והרעידו את האדמה ה-זחל"מ הזדעזע ועף מצד לצד' יתר ה-זחל"מים חיכו שעצמת האש תפחת ואז פרצו בדהרה בהפרשי זמן לתוך המעוז במעוז קיבל את פניהם מפקד המילואימניקים 'שהסתובב לו במעוז בין הפגזים כאילו הוא מסתובב בדיזנגוף' - כך סיפרו עם רדת הערב עזבו המילואימניקים את המעוז בחסות החשיכה ובמקום נשאו ה-נח"לאים ומספר תותחנים"

חילופי הכוחות בוצעו בקרבת בונקר התותחים המרכזי, בו תפסו רוב ה-נח"לאים מחסה בפני הפגזה, בעוד המפקד היוצא מסייר עם מחליפו בתוך המעוז ומתדרכו

התחמושת הרבה שה-נח"לאים הביאו עימם פורקה (מדטי אשכנזי התלונן כי מלאכת הפריקה נעשתה כולה ע"י אנשיו בעוד שה-נח"לאים שוהים בבונקר) ועם חשיכה הועברה הגנת המעוז לידי פלוגת ה-נח"לאים הבלתי מנוסה, כאשר מח' הטנקים המנוסה של שאול מוזס משמשת לה משענת אמינה בלילה הראשון לשהייתם במעוז יכלו ה-נח"לאים להיעזר גם בתותחנים שעדיין נשארו במעוז

"הלילה הראשון היה די מפחיד החבר'ה לא הכירו עדיין את האזור וכל מה שראו היו כמה מטרים מימינם ומשמאלם ורעש גלי הים המתנפצים על החוף ברקע המתח היה רב היו ידיעות על אפשרות התקפת חי"ר מצרית למשל, הוקפצו כולם, באחד הלילות, בגלל מכל דלק נתיק של מטוס, שצף בקרבת החוף השומרים חשבו שזו סירת גומי של אנשי קומנדו ימי שכבר ירדו לחוף ומסתובבים באזור המעוז ביומיים הראשונים פחדנו ולכן רבים מאיתנו ויתרו על הריצה לבונקר האוכל מחשש שמא פגז יפול ויפגע בנו אבל אחרי יומיים היה כבר משעמם ללכת לאכול בלי פגזים, כי כבר התרגלנו לזה"⁽³⁾

(1) דצמבר 73

(2) שמואל פור

(3) "במחנה נח"ל" - דצמבר 73

בקשתו של ה-מ"פ הנכנס, שהמפקד היוצא יישאר במעוז לילה נוסף, על מנת להקל על תהליך
ההעברה ולסייע במידע וכושר התמצאות, נתקלה בסרוב מוחלט של מג"ד ה-חי"ר, אם כי אשכנזי
היה מוכן לכך עם זאת ניתנה לפלוגה שהות של 3 ימים ושעות מספר להתכונן למבחן העיקרי
תקיפת כוחות מצריים משולבים - רק"מ, חי"ר וקומנדו - במגמה לכבוש את המעוז בשעות
הבוקר של ה-15 באוקטובר

פ ר ק ז'

ה ק ר ב ה ש נ י ע ל ה מ ע ו ז

תקופת הביניים

עם חילופי הכוחות חלו שינויי היערכות בתוך המעוז ומחוצה לו כדי לאבטח את האזורים החשופים במיוחד - הקטעים בקרבת חוף הים ואזור השער, נקבעו שבע עמדות, כל אחת בפיקוד קצין (ארבעה קציני הפלוגה ושלושה נוספים, כתגבורת מהמאגר) כל העמדות אוישו בשעות הלילה, כאשר אותם החיילים שהיו רשאים לישון נצטוו להישאר במדיהם ונעליהם גם בעת השינה, אך בשעות היום נטל ה-מ"פ סיכון מחושב נוכח ההפגזות שהונחתו על כל חלקי המעוז, ואיש שתי עמדות בלבד, אחת שחיפתה על השער והשנייה מעל ה-חמ"ל יתר החיילים נצטוו לתפוס מחסה בתוך בונקר קרוב לעמדותיהם לכל עמדה הוקצו 1-2 מא"גים, נשק אישי, רימונים ותחמושת בשפע עיבוי משמעותי זה של ההיערכות, בהשוואה לתקופה הקודמת התאפשר עקב הגידול הרב במספר הלוחמים

שלושה סוגים של מכשירי קשר שרתו את המעוז

- א מ"ק 6 (טווח עד 15 ק"מ) לתקשורת פנימית, שהוצב בכל עמדה
- ב מ"ק 25 (טווח עד 8 ק"מ), כנראה בשימוש ה-קת"ק
- ג מ"ק 44 (טווח מעל 30 ק"מ), מיוחד לקשר עם החטיבה (שהמרחק, בקו ישר, בינה לבין המעוז היה כ-20 ק"מ)

בנוסף למחלקת הטנקים הייתה ת"פ הפלוגה גם סוללת מכמ"ת 120 מ"מ, מגדוד חת"מ 486, שנערכה כ-1 ק"מ ממזרח למעוז ה-קת"ק הוצב במעוז

הפגזות האויב היו עקביות והפכו כמעט לשיגרה בשעה 0500 לערך, נורה מספר קטן של טילים או פגזים, ששימשו כאות השכמה בעקבותיהם באה הפגזה צפופה מאד. עד לשעה 0900 לערך שרר שקט יחסי ואז החלה הרעשה חזקה נוספת ביתר שעות היום וכן בשעות הלילה היו ההפגזות דלילות, "טפטופים" של פגז אחד מידי מספר דקות כמו כן, הונחתה מידי פעם הפגזה על הכביש המוביל למעוז - סימן בדוק להתקרבותו של רכב אספקה ההפגזות הליליות, אף שהיו דלילות, גרמו לעתים, לכיסוי הטנקים באבנים וחול כתוצאה מכך יצאו המקלעים מכלל שימוש והיה לעתים צורך לנקותם, על מנת להחזיר את הטנקים לכשירות מלאה

ההתקפה המצרית ב-15 באוקטוברכללי

- בהתקפה המצרית היו משולבים חי"ר, שריון וארטילריה, שעיקר שלביה
- א כיבוש המעוז ע"י כוח גדודי בהרכב פלוגת קומנדו מגדוד 103 ופלוגת חי"ר מוגברת, כנראה מחטיבת חי"ר 135 פלוגת הקומנדו התקדמה רגלית ופלוגת ה-חי"ר הגיעה בהחפה ב-נגמ"שים אמפיביים
- ב חסימת ציר "מכפלת", למניעה של החשת תגבורת למעוז, הוטלה על פלוגת קומנדו מוגברת, גם היא מ-גד' 103, ו-ת"פ לה מ'ח' טילי "פהד" ("סאגר" ניטא) הכוח הגיע רגלית תוך עקיפת המעוז מ"עריסה" לנקודה, כ-2 ק"מ ממזרח ל"בודפסט" (לפי גרסה אחת התמקמה הפלוגה קרוב יותר למעוז בעוד לפי גרסה אחרת מיקום הפלוגה היה רחוק יותר) הכוח הגיע למקום בשעה 150400 ונערך מדרום לציר
- טור משוריין התקדם מ"עריסה" בכיוון מזרח, אך נהדף בהגיעו למרחק של כ-1200 מ' מהמעוז
- ג מתן סיוע ארטילרי רב עצמה לכוחות התוקפים

התקפת הלילה של ה-14-15 באוקטובר

- בליל ה-14-15 באוקטובר פתחו המצרים בהרעשה כבדה מכלים ארטילריים, בעיקר מרגמות 240 מ"מ (היורות פצצות במשקל 100 ו-130 ק"ג) במקביל דיווח מפקד חולית ה-מכ"מ של חי"י על זיהוי מטרות רבות בים, צפונית-מערבית למעוז בעקבות כך ננקטו אמצעי הזהירות שלהלן
- א כל העמדות עובו
- ב המפקד התמקם ב-חמ"ל (בונקר ח"א) תוך כוונות לתזוזה מיידית לעמדה במקום בו תתפתח התקפה או במקרה של אזעקה
- ואמנם, ניתן אות האזעקה בשעה 150330 חיללי עמדת השער דיווחו על יריות לעברם ועל חייל פצוע כ"כ זוהו דמויות שנעו באזור, והשתייכו, ככל הנראה, לכוח הקומנדו המצרי שעבר בסמוך למעוז בדרכו למקום בו תוכננה החסימה קשה להניח כי כוח הקומנדו המצרי הוא זה שפתח באש יזומה לעבר המעוז, שכן ההסתערות עליו תוכננה לשעה מאוחרת יותר סביר יותר, שמאחת העמדות במעוז נפתחה אש על הכוח המצרי וזה השיב אש
- ה-מ"פ נע במהירות מה-חמ"ל לאחת העמדות בקרבת השער, אך הזהיר את התצפיתן מעל בונקר ח"י, שהיריות באזור השער עלולות להיות פעולת הסחה ושיש לצפות בעירנות מירבית בכיוון מערב, ממנו תתכן התקפת שריון ל-מ"מ טנקים ניתנה הוראה לחפות בכיוון השער, שם הציב את הטנק שלו ומאחוריו, על יד עמדת טנקים 2, הציב את טנק הסמל כעבור זמן מה ראה התותחן דמויות על גדר המעוז כיוון שמקלע הטנק לא פעל ירה התותחן פגז לעברך מאוחר יותר התברר שהיו אלה צוותי יר פי ג'י מצריים, שחוסלו או נוטרלו בירי הפגז

בשעה 150500 לערך, הודיע התצפיתן מעל בונקר ח"י על התקרבות של טנקים ממערב מאוחר יותר התברר שהיו אלה נגמ"שים אמפיביים ("טופזים") שהשיטו/הסיעו חי"ר מצרי לקראת הסתערות על המעוז הועבר דיווח לחטיבה וזו הודיעה שתניע כוח של זחל"מים כתגבורת למעוז בינתיים הטעין צוות הטנק של ה-מ"מ פגזים לטנק שעמד ליד בונקר התותחים המזרחי, אשר שימש כמחסן תחמושת לא ברור מדוע כבר בשלב זה של הלחימה היה הטנק במחסור של פגזים "הייתי כמעט ללא תחמושת כבדה" - סיפר ה-מ"מ⁽¹⁾

משהבחין ב-נגמ"שים המתקרבים, הפסיק את הטעינה, הכניס את הצוות לטנק ותפס עמדה בהרכת עמדת טנקים מס' 1 נגמ"ש האויב הראשון הופיע במרחק של 40-50 מ' מהמעוז, על חוף הים, והסתבר ל-מ"מ כי מעמדו לא יוכל להנמיך את התותח במידה מספקת לפגיעה ב-נגמ"ש אי לכך, נע אחורה, עד לכביש, כ-30 מ' מדרום-מזרח לשער המעוז כדי להגדיל את המרחק בינו לבין ה-נגמ"ש ואז "הכנסתי לו פגז" טנק הסמל שקודם לכן נחקע בתוך בור של פגז 240 מ"מ, אך חולץ ממנו, תחת הרעשה ארטילרית כבדה, ע"י טנק ה-מ"מ, "טיפל", בינתיים, ב-נגמ"ש השני, שגם הוא עמד על החוף שני ה-נגמ"שים הנותרים נפגעו בהמשך ע"י הטנק הראשון כ"כ הופעלה נגד ה-נגמ"שים סוללת מרגמות 120 מ"מ, שהוצבה מזרחית למעוז והייתה ת"פ מפקדו בינתיים הספיקו רוב חיילי האויב לרדת מה-נגמ"שים ונערכו מצפון למעוז להסתערות הצטרפה אליהם פלוגת הקומנדו, שהגיעה לסביבות המעוז יחד עם פלוגת החסימה, בשעה 150330 לערך כוח חי"ר נוסף נראה מתקרב רגלית מכיוון "עריסה" ולפי עדות ה-נח"לאים נפגע קשות ע"י פגזים שנורו מהטנקים הטנקים ירו בריכוז כוחות האויב אך עקב הסוללות והגדרות שהפרידו ביניהם לבין האויב, לא היה הירי יעיל

ה-מ"מ דיווח בקשר למפקד המעוז והזהירו בפני הסתערות העלולה להתבצע ככל רגע מכיוון ריכוז האויב נשמעו צעקות "יאללה, יא ג'מע" והמצרים החלו להסתער מצפון, תוך הרעשה ארטילרית כבדה מפקד המעוז הוציא, בינתיים, חלק מחייליו מהעמדות הדרומיות והציבם לתגבור העמדה על גבי בונקר ח"י, משמאלו ומימינו על המצרים המסתערים הומטרה אש מכל הכלים

לפי גרסה אחת לא הצליחו המצרים להגיע אלא לגדר ההרוסה בחלקה ושם נבלמו לפי גרסה אחרת הגיעו עד לתעלות שמתחת לבונקר ח"י, נצמדו לדופן, אך חוסלו ע"י רימונים שנזרקו לעברם יצוין שהמרחק בין הגדר לצידו הצפוני של בונקר ח"י הוא כ-15 מ' בלבד

ההסתערות לוותה בהרעשה כבדה של ארטילריה או טנקים אך כל נפגיעה היו חיילים מצריים כאמור, התקדמות השריון המצרי נבלמה עקב יעילות אש ה-נ"ט של מח' הטנקים

מספר הרוגי האויב הוערך בכ-60 חיילים, שרובם נפלו בשטח ההריגה שבין ה-נגמ"שים לבין עמדותינו

(1) תחקיר "בודפסט", עמ' 29

להלן סיום תיאורה של "ההתקפה הגדולה", כפי שהופיע ב"במחנה נח"ל" מדצמבר 73

"בזה, למעשה, מסתיימת ה'התקפה הגדולה', ועמה גם נסיונם האחרון של המצרים לכבוש את מוצב החוף למחרת יצאו כמה מהאנשים לקבור את חללי המצרים, 'עשינו זאת למטרות היגיינה בעצם, אבל כשחפרנו את הקברים וכיסינו אותם התייחסנו אליהם בכבוד הם רצו להרוג אותנו רק לפני שעות, אבל זה לא הפריע לנו להתייחס אליהם כמו בני-אדם קברנו כל אחד במקום בו נהרג ו-אח"כ פירקנו את ארגזי התחמושת וכתבנו שם על הלוחות 'פה קבור חייל מצרי' ושמנו מצבה על כל קבר"

פ ר ק ח'פ ר י צ ת ה ח ס י מ ה ה מ צ ר י ת⁽¹⁾כללי

פריצת החסימה המצרית, שהתמקמה ממזרח למעוז "כודפסט", היא פרשה טראגית והרואית כאחד פרשה טראגית, כי מספר הנפגעים של הפלוגה הפורצת, פלוגה ל'128, עלה כהרבה על מספר הנפגעים בכל שלבי הלחימה האחרים על המעוז ועל דרכי הגישה אליו האבידות הסתכמו ב-18 הרוגים (כולל ה-מ"פ ושני ה-מ"מים) ו-35 פצועים פרשה הרואית, כי רבים מחילי הפלוגה לחמו בעוז ולחמישה מהם אף הוענקו עיטורים עיטור גבורה, שלושה עיטורי עוז ועיטור מופת

ניסיונות גדוד 141 לפרוץ את החסימה

קודם להיכנסה לקרב של פלוגה ל', עשה כוח של גד' 14, הכפוף ל-חט' 204, האחראית לגזרה זו, ניסיון לפרוץ את הציר ולהשמיד את המארב המצרי הכוח נכשל במשימתו, משתי סיבות בעיקר

א הרכבו המספרי של הכוח וכושרו המבצעי הירוד

ב גורם ההפתעה

אבטחת האזור הנתחם בגבול הצפוני ע"י ציר "מכפלת", הופקדה, כאמור, בידי חט' ממוכנת 204 סד"כ החטיבה היה מצומצם מאד והחל מה-10 באוקטובר היה ת"פ שלה גדוד חרמ"ש 141 בלבד לנוכח החשש מפני פעילות קומנדו נוספת מחד, ומצבו החשוף של מעוז "כודפסט" מאידך, הנחתה החטיבה את גד' 141 להרכיב כוח משימה מיוחד, שיועד לאבטח את האזור כולו, למנוע פשיטות וניסיונות התבססות של המצרים וללוות שיירות אספקה ותחמושת למעוז כוח זה, בפיקודו של מי שהיה לפני המלחמה ה-סמג"ד, דני דרורי, הורכב מערב רב של מחלקות, כולן לא אורגניות, וכלל, בין היתר, מח' חרמ"ש מ-חט' 500 ושתי מח' מ-בט"ר (סגל בעיקר) מחלקה אחת הוצבה בסביבת "זגוגית 50" מחלקה שנייה ב"מכפלת 58" ומחלקה שלישית בצומת "זגוגית" - "מימיקה" שתי המחלקות הנוספות היוו עתודה וחנו, ב-ד"כ, באזור "טרקלין" הכוח אמור היה לסייר 24 שעות ביממה לאורך ציר "מכפלת" המחלקה ב"זגוגית 50" הייתה במגע רצוף עם המצרים, שישבו ב"זגוגית 46" וספגה הפגזות כבדות למדי, שגרמו למספר פצועים לכוח היה קשר ישיר עם חפ"ק ה-מח"ט, באמצעות מ"ק-25, ממותקן על ה-ג'יפ של מפקד הכוח

(1) האירועים שוחזרו בעיקר ע"פ המסמכים והעדויות המפורטים להלן עוצבות חש"נ במלחמת יוה"כ חזית הדרום - כוח קלמן ששון, י"י"ע 33-34, תיק מחה"ס 100/2/2 "היתקלות בכוחות קומנדו מצריים" (דו"חות מושתתים על "דו"ח ארנון")

תחקירים (ציון דרגות ותפקידים כפי שנישאו במלחמה) אל"מ רם צבי, מח"ט 204; סא"ל ליכטמן זאב, מג"ד 128, רס"נ דרורי דן, מ"פ כוח ב-גד' 141 (לפני המלחמה - סמג"ד), רס"נ קנטור רמי, ק אג"מ חט' 204, סגן עמית דוד, מ"מ ב-פל' ב' 564/חיר"מ, שלושה לוחמים מ-פל' ל' 128/

כליל 14-15 באוקטובר ביצעה אחת המחלקות פיטרול שיגרתו לאורך ציר "מכפלת" ופרט להרעשה מוגברת על "בודפסט" לא הבחינה בכל תופעה חריגה. הפיטרול הסתיים קרוב לחצות. עם התגברות ההרעשה על "בודפסט" קיבל מפקד הכוח, שישב, בשלב זה, בצומת "מימיקה" - "זג-ית", הוראה לכוננות מוגברת ואחרי זמן מה נצטוו לחזור ולבדוק היטב את המצב לאורך ציר "מכפלת". עם קבלת דיווח מ"בודפסט" על התקפה מצרית מתפתחת, נדרש מפקד הכוח לתגבר את הפיטרול לאורך הציר לשם אבטחתו, לקראת החשה אפשרית של תגבורות למעוז. בהיותו כ-2 ק"מ מ"בודפסט" דיווח מפקדה של אחת משתי מחלקות מ-בט"ר שתותקפה וכי יש לו נפגעים. הסתבר, שנתקל במארב מצרי, שהתמקם בצדו הדרומי של הכביש. המארב מנה ב-150 חיילים, שהגיעו לאזור רגלית, דרך הכיחות, בעוקפם את "בודפסט" מדרום. למרות ניסיונות העבר והסבירות הגבוהה שהתקפה על "בודפסט" תלווה שוב במאמץ לחסום את ציר "מכפלת" - ההפתעה הייתה מוחלטת. המחלקה הצליחה בקושי לעבור את קטע המארב ונשארה תקועה בעברו המערבי. הלחץ לסיים מהר את פתיחת הציר שהופעל על מפקד הכוח ע"י ה-מח"ט ומפקד האוגדה, שבשלב זה עלה על הרשת, היה רב, אך גורלה של מחלקה נוספת, טניסטה לעבור את המארב לא שפר מזה של קודמתה. זחל"מים וחיילים נפגעו ועם הגיעה לעברו המערבי של המארב המצרי, נתקעה גם מחלקה זו. בשלב זה הגיע מפקד הכוח עם שתי מחלקות נוספות לאזור המארב. תחילה העריך את עוצמת המארב כקטנה בהרבה מכפי שהייתה במציאות. בהמשך, התבררה מלוא עוצמתו, כנראה עקב חילופי דברים עם חפ"ק ה-מח"ט, שהגיע למקום והתמקם כ-70 מ' ממזרח למארב. בנסיבות אלה התקשה מפקד הכוח להניי את חייליו להסתער על המארב.

במפגש חברים, שנערך, אחרי המלחמה, לזכר אחד הנופלים תיאר מפקד הכוח בגילוי רב את כשירותו ולחמתו של הגדוד

"לא הייתה הסתערות, כי להסתער לא הסתערנו. הנקודת העיקרית הייתה איסוף הפצועים. בשבילי הקרב היה מאלף מאד. הכל היה בו-כוח של אנשים שהופתעו, של אנשים שלא מאורגנים, מה שהיה אופייני למלחמת יום-הכיפורים; לחמו שם ארבע מחלקות חרמ"ש, שאף אחת לא הייתה אורגנית, תחת פיקוד שלי, כי אני הייתי, במקרה, באותו רגע תחת ידו של ה-מח"ט. היו שם אנשים שתפשו הלם. הם היו לא מעטים והם תפריעו, תפריעו מאד אפילו. עם כל הדברים האלה, היה, בסיכומו של דבר, קרב חרמ"ש אמיתי. זהו הקרב של חרמ"ש שלנו, אלה אנחנו וכזה קרב אנחנו מסוגלים לנהל!"⁽¹⁾

הסתבר, כבירור, מדברי מפקד הכוח שחיילי גדודו, כהרכבו המאולתר והבלתי מגובש, לא היו כשירים להסתערות רגלית ולא היו מתורגלים בה⁽²⁾.

(1) ספרון לזכרו של אבנר בן אליעזר, לוחם ב-גד' 141 (ירושלים, 1974), עמ' 72.
 (2) גד' 141 היה גדוד מילואים שמרבית חיוליו היו בגיל 25-35. ה-מח"ט עצמו הגדיר את הגדוד כ"כיבוני".

הקרב של פלוגה ל'

מהמתואר לעיל עולה, כי נוצר מצב קריטי, בו לא עמדו לרשותה של החטיבה האחראית לגזרה כוחות נוספים, שניתן היה להפעילם לביצוע המשימה החיונית של פתיחת הציר למעוז "בודפסט", הנתון להתקפה רבתי של כוחות משולבים מצריים גדולים לאור המצב הוחלט ע"י האוגדה, ספק ביזמתה, ספק לפי דרישת החטיבה, להטיל לקרב פלוגה של גדוד חרמ"ש 128 מ-חט' 11 השכנה ולהעבירה למשימה זו תחת פיקודה של חטיבה 204 נסיבות הקרב ופרטיו לא הובהרו סופית וקשה להעריך לאור העובדות האלה

א מרבית מפקדי הפלוגה נהרגו או נפצעו ולפיכך העדויות שבהן ניתן להסתייע הן מעטות

ב כאמור, לחמה הפלוגה בקרב זה ת"פ חטיבר שאינה חטיבת האס שלה והטיעונים הסותרים של חטיבת האס והחטיבה הקולטת אינם מקלים על הבהרת המצב⁽¹⁾

הרכבה של הפלוגה

פלוגה ל' מנתה בין 80-90 לוחמים והייתה מנויידת על 9-10 זחל"מים שצוידם אינו משופר, ושבהיעדר מא"גים חומשו במקלעים 3 חלק ממכשירי הקשר לא פנילו כהלכה, כאשר לפחות זחל"מ אחד לא צויד כלל באמצעי קשר

ההרכב האנושי של הפלוגה תואר ע"י אחדים מלוחמיה⁽²⁾, בלשון המעטה, כבלתי אחיד מבחינת התרגול, כושר הלחימה, ואולי כתוצאה מכך גם בחינת המוטיבציה הפלוגה הורכבה מחיילי מילואים שחלקם לא עברו אימון-פרט, הדרוש ללחימה רגלית ינילה הדגש הושם על אימוני זחל"מ, אך נושאים משלימים חשובים כמו זריקת רימונים, תורגלו, אם בכלל, בשטחיות כמו כן, נמנו עם לוחמי הפלוגה גם חיילים שבשרותם הסדיר לא היו כלל ביחידות חי"ר/חרמ"ש והיו ביניהם כאלה שמימיהם לא ירו אף כדור אחד וכאלה שאך בקושי ידעו לתפעל

(1) בחוברת "עוצבות חש"ן במלחמת יום-הכיפורים" חזית הדרום, כח קלמן/ששון, ע"ע 33-34 מובאים הדיווחים האלה

דיווח חט' 11 (חטיבת האס)

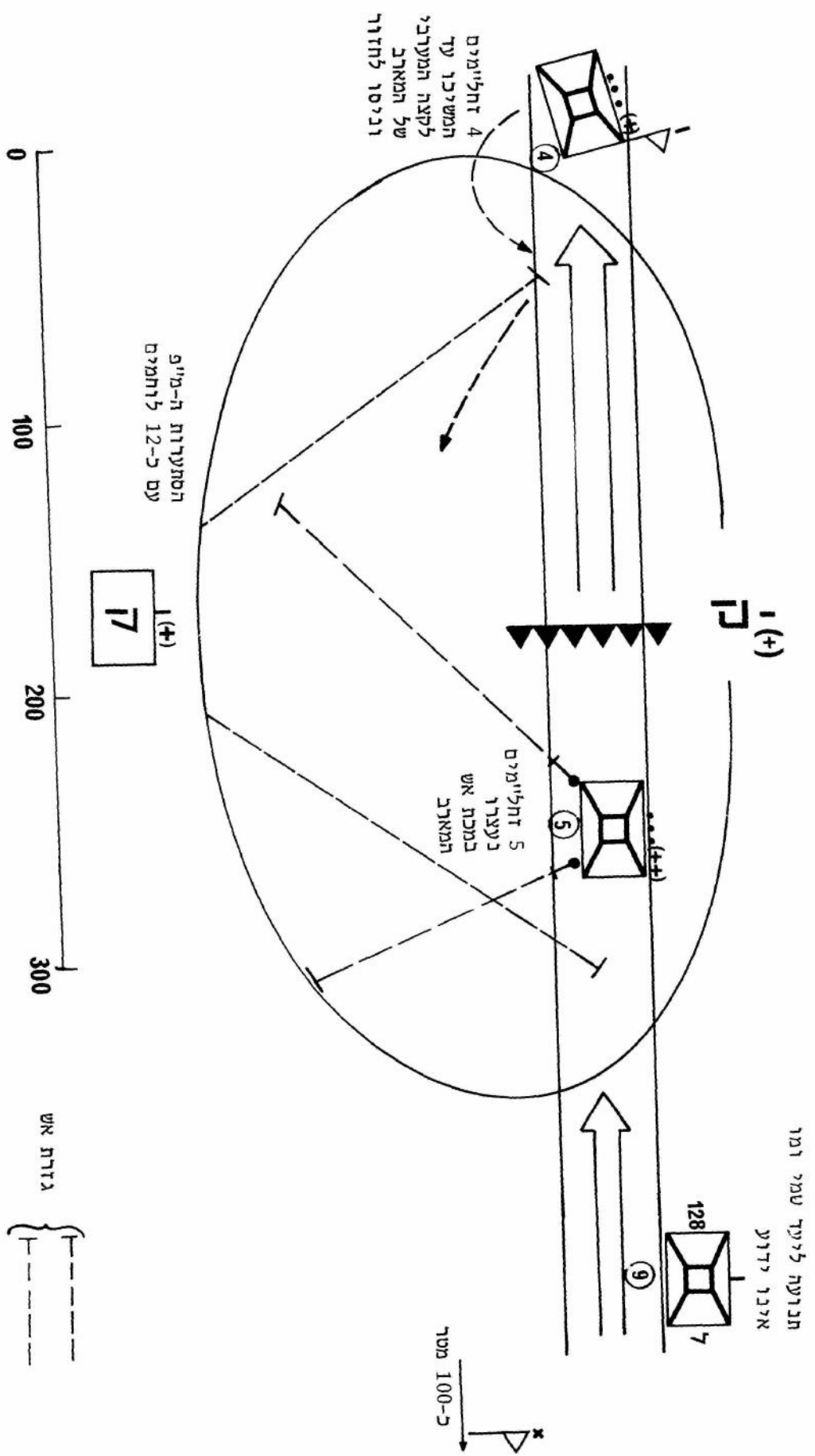
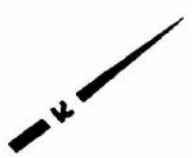
" הפלוגה הועברה ע"מ להשתתף בחיסול מארב קומנדו מצרי הפלוגה הוכנסה לקרב באורח חפוז, ללא תדרוך, ללא סיוע וללא אפשרות לסרן עוזי דגני, ה-מ"פ, לתכנן את המתקפה תוך כדי לחימה רכובה נפגעו רוב הכלים מנשק נ"ט וה-מ"פ פקד על הסתערות רגלית חזיתית על המארב המחופר הפלוגה לחמו, בגבורה וסבלה אבידות קשות" דיווח חט' 204

"הפלוגה מגדוד 128 הצטרפה ל-חפ"ק ה-מח"ט שהתמקם באזור המארב בהגיע הפלוגה בוצע תכנון חפוז עם ה-מ"פ, תוך כדי תצפית על השטח וסוכמה ההתקפה בסיוע וחיפוי הוצבו 2 תותחי 20 מ"מ וסוללת 120 מ"מ הפלוגה נסעה לאורך הציר תוך ירי מעבר למארב ובחיפוי 120 מ"מ עברה את המארב ולא הסתערה.

לשאלת ה-מח"ט ענה ה-מ"פ שאינו מזהה את המארב הפלוגה הסתובבה והסתערה זחל"מ ה-מ"פ נפגע מפצצת בזוקה אר פי ג'י ה-מ"פ ומספר חיילים וקצינים הסתערו רגלית וכבשו מספר עמדות משאר ה-זחל"מים לא ירדו חיילים ותוך ניסיון עקיפת זחל"מ ה-מ"פ הפגוע, שקעו בבוץ זחל"מ נוסף נפגע מפגז נ"ט בשלב זה הגיעה פלוגת צנחנים רכובה על נגמ"שים והחלה בפינוי הנפגעים תוך חיפוי והמשך לחימה ביתרת המארב, אשר גילה סימני התמוטטות ובריחה"

(2) ראה עדות לוחמי פלוגה ל'/128, עמ' 57, הערה 1

כריצת ציד "חכבלת" ג-15 אוני' 33-מדעס קורב (עשהזור חקורב)

ש מ ר

גזרת אש

את נשקם האישי⁽¹⁾

בשלב הראשון של תנועת הפלוגה, עוד לפני הגיעה ל-חפ"ק ה-מח"ט הובן שמשימתה תהיה טיהור האזור מכ-30 אנשי קומנדו מצריים האמורים לנוע בו, בסכנם את המעבר למעוז "בודפסט" לא דובר כלל על התכצרות חיילי קומנדו מצריים במתחם ולא הוזכרה עצמתם, שתגלה בהמשך כפלוגת קומנדו מוגברת

בהיעדר כל ידיעות, בשלב זה, על מיקום האויב נהגו רבים מחיילי הפלוגה לירות בכל הכיוונים בשלב מאוחר יותר, אחרי שהפלוגה עברה את חפ"ק החטיבה הוכנה הפקודה כך "נוסעים, יורים, ובמקרה של צורך יורדים ומסתערים"

חבירת הפלוגה ל-חפ"ק החטיבה התבצעה בשעה 150630 לערך ה-מח"ט הורה את ה-מ"פ לנוע מערבה ולטהר את הציר מאויב

ה-מח"ט מעיד שה-חפ"ק שלו התמקם בקרבה מיידית לקצהו המזרחי של המארב - במרחק של פחות מ-100 מ' ושחלק גדול ממנו היה בלוי לעין בהקשר זה ציין ה-מח"ט שלוש נקודות

א הוא עצמו וה-מ"פ השקיפו יחד על המארב, שמיקומו צריך היה להיות ברור לגמרי ל-מ"פ, מה גם שהצביע על המחלקה של גד' 141 שנתקעה מעבר למארב

ב תותחי 120 מ"מ הוצבו בקרבת ה-חפ"ק ואמורים היו לחפות על הפלוגה המתקדמת

ג סוללת מכמ"ת 120 מ"מ, שהיוותה סיוע ארטילרי, הייתה מוצבת במרחק של כ-700 מ' מצפון מערב ל"מכפלת 44" על הציר, כלומר כ-5 2 ק"מ מהמארב

המפגש בין ה-מח"ט ל-מ"פ היה קצר ונמשך מספר דקות בלבד סביר להניח שה-מח"ט העביר את הלחץ שהיה נתון בו מצד מפקד האוגדה ל-מ"פ ושהאיץ בו בתקיפות להזדרז ולפתוח את הציר כל סיוע ארטילרי לא ניתן בשלב זה והחיפוי לא היה אפקטיבי בנסיבות אלה היו פקודותיו של ה-מ"פ ל-מ"מים שלו קצרות ביותר נקבע, שמחלקה 1 תוביל ומחלקות 2 ו-3 ינועו אחריה עם כניסה למתחם "יפנו ה-זחל"מים ויוחל בהסתערות רגלית או רכובה על האויב"⁽²⁾

(1) ה-מג"ד הביע בתוקף את דעתו, שימרות הבדלי הרמה הייתה הפלוגה מגובשת ושאותם חיילים שבאו אליה אחרי מילוי תפקידי שרותים השתלכו בה יפה אולם, עם כל החשיבות שיש ליחס לדעתו של ה-מג"ד, הרי משקלן של עדויות הלוחמים מהשורה הוא רב, בשל היותם קרובים לחבריהם לפלוגה

(2) היתקלות בכוחות קומנדו מצריים, ראה עמ' 65 אם אמנם כך נאמרו הדברים, הרי משמעותם אינה ברורה לא מובן לאיזה כיוון יפנו ה-זחל"מים ואיך תיתכן בכלל הסתערות רכובה בשטח חולי-בוצי לשני צידי הכביש, אלא אם הכוונה ל"שטיפה" לאורך הציר

הפלוגה החלה לנוע ללא סיוע וללא חיפוי וכפי שהתברר מאוחר יותר ל-מ"פ, נכנסה לקטע של הכביש מול המארב המצרי

בשלבים מוקדמים של התנועה נפגע אחד ה-זחל"מים של מחלקה 1 ו-מ"מ שבתוכו נפצע הפלוגה המשיכה בתנועתה ובשלב זה, כנראה, החל בבת אחת ירי צפוף של האויב שפגע ברבים מה-זחל"מים והחיילים זחלמו של ה-מ"פ ומספר זחל"מים נוספים (כנראה 4), הספיקו להגיע עד לקצהו המערבי של המארב.

המצרים שמרו על משמעת אש קפדנית כל עוד הטור הישראלי לא הגיע לטווח יעיל של ה-מרנ"טים והנשק הקל¹ זמן קצר אחרי פתיחת האש הצינופה עליה, מצאה עצמה הפלוגה במצב קריטי, בו קבוצת זחל"מים אחת, עם נפגעים רבים, תקועה מול המארב ממש והקבוצה השנייה מבצעת תמרונים נואשים וכושלים להסתובב 180 מעלות, על מנת להתקרב לקבוצה הראשונה לשם התארגנות להסתערות רגלית הדבר לא ניתן לביצוע ונוצרה פקעת נוספת של זחל"מים תקועים בנסיבות אלה החליט ה-מ"פ על הסתערות חזיתית בטווחים קצרים ביותר - 20-30 מ' הצטרפו אליו בהסתערות כ-12 חיילים, כולל 2 ה-מ"מים שטרם נפצעו רוב חיילי הפלוגה נהרגו או נפצעו קשה ובין ההרוגים היו ה-מ"פ ושני ה-מ"מים, שנפגעו ונפלו בין עמדות חיילי האויב

סיוע ארטילרי ע"י מרגמות החטיבה ניתן באיחור ובמספר קטן של פגזים לעומת זאת ניתן סיוע אש יעיל מסיפונם של מרבית ה-זחל"מים, כולל אלה ששותקו עוד בשלבים הראשונים של הקרב

הקרב הסתיים סופית עם הגיעו של כוח חילוץ - פלוגה ב' של גד' חיר"מ 564 - אך קיימת תמימות דעים, שהאויב הגיע למצב של שבירה עוד לפני התערבותם של הצנחנים, שהשתתפו, למעשה, רק בשלב המסיים של הקרב

האבידות של כוחותינו בקרב זה היו כבדות ביותר 18 הרוגים ו-35 פצועים

(1) הסתבר שהדבר נבע מכך, שטילי ה-נ"ט שלהם, מדגם "סאגר" נישא, נרטבו כולם בעת מעבר הכוח בביצות ויצאו מכלל שימוש

פ ר ק ט'

הערות לקרב על פריצת החסימה המצרית

בעקבות הקרב התעוררו מספר תמיהות ושאלות לגבי תופעות אלה -

- א האם הייתה הצדקה להנעה החפוזה של הפלוגה בכיוון החסימה המצרית, מה גם שעצמתה הייתה ידועה ל-מח"ט
- ב כישלון הסיוע הארטילרי
- ג רמת הלחימה של חיילי הפלוגה

באשר לשאלה א' הסתבר, במבט לאחור, שמעוז "בודפסט" עמד יפה בהתסערות המצרית גם ללא נגיבות אך לא כך נראו הדברים לחטיבה האחראית לגזרה ולאוגדה הממונה מודעות להתקפה אפשרית נוספת על "בודפסט" הדריכה את צעדיהן של המפקדות הממונות וכאשר נודע שהיא אמנם נפתחה, בעצמה רבה, טבעי היה שלחצו בכיוון אבטחת הציר, ואחרי חסימתו, לפתיחתו מחדש
היה חשש שב"בודפסט" נוצר מצב של מצוקה, שהצדיק הסתכנות תוך ויתור על איסוף נתונים, תכנון מפורט והכנות נאותות

נסיבות הכישלון במתן סיוע ארטילרי לא הובהרו סופית מעדותו של ה-מח"ט מסתבר, שה-קש"א (ה-מס"ח?) התלווה אליו ולפיכך לא תריכה הייתה להתעורר בעייה של בקרת אש ההסברים האפשריים לסיוע ארטילרי דליל שבא באיחור הם אלה

- א התכנון החפוז של ההסתערות גרר אחריו ארגון חפוז לא פחות של מטרות
- ב כניסת פלוגה ל' אל תוך קטע המארב יצרה במהירות מצב של "ערכוב" הכוחות וסיכון חמור של פגיעה בכוחותינו ע"י הסיוע הארטילרי מה גם שאחדים מ-זחל"מי גד' 141 היו תקועים באיזור הקצה המערבי טל החסימה הדחיפות שבכניסת פל' ל/128 לשטח המארב מנעה הנחתת אש ארטילרית מקדימה
יתר על כן, הועלתה טענה שהאפקטיביות של פגזי חנ"מ בשטח חולי-כוצי מוגבלת ממילא לקראת סיום הקרב נורו, כנראה, פגזי זרחן שהם יעילים למדי גם נגד מחפורות, אך לא ברור, אם אלה נורו ע"י הסיוע או ע"י המחלקה המסייעת של פלוגת הצנחנים

קושי רב קיים במתן תשובה לשאלה העיקרית כשלוננו של ה-מ"פ לזהות את המארב המצרי, שבעקבותיו מצא עצמו במצב של נחיתות טקטית קשה, שחייבה הסתערות כתנאים מאד לא נוחים
ההסבר ההגיוני היחידי העולה מנסיבות המקרה הוא טעות בזכרונו של ה-מח"ט באשר לפרטי התדרוך שמסר ל-מ"פ בטרם קרב, כך שבמציאות היו מדוייקים פחות ומעורפלים יותר מאשר

חשב מחזקת השערה זו גם עדותו של קצין ה-אג"מ שלו⁽¹⁾, שלפי הערכתו, סיבה חשובה למה שאירע לפלוגה ל' הייתה אי ידיעת עצמתו של האויב

מספרם של המסתערים רגלית היה קטן יחסית - 15 איש לעומת 80 חיילי הפלוגה, ורובם נפצעו קשה או נהרגו
ההסברים וההשערות כאשר למספרם הקטן הם רבים ושונים אחת הטענות היא שפקודת ההסתערות או לא ניתנה, או לא נקלטה או לא הובנה הנחה זו אינה בלתי מתקבלת על הדעת, לנוכח בעיות הקשר שכבר הוזכרו וייתכן שסימני-יד לא נראו די הצורך בנסיבות הקרב הקשה שהתחולל
סיבה נוספת נובעת ממספרם הרב של נפגעים במכת האש הראשונה והמפתיעה, שהוציאה מכלל שימוש מחצית ה-רק"מ של הכוח, אם כי חלק מהלוחמים שהיו בו, הוסיפו לתפקד

לא כל החיילים שהיו כשירים לקרב אמנם הסתערו מקצתם הפגינו חוסר יכולת או חוסר רצון לרדת מה-זחל"מ ולהילחם רגלית
תופעה זו נבעה מהיעדר כישורים עקב תרגול לקוי ואולי גם ממוטיבציה נמוכה⁽²⁾
בנסיבות אלה, כאשר ה-מ"פ נהרג בתחילת הקרב, נראתה ההסתערות נגד פלוגת קומנדו מוגברת ומחופרת היטב, כנטולת סיכוי ואם הצליחה (עדותו של מ"מ צנחנים על שבירת המצרים מוכיחה זאת), הרי יש לייחס זאת לשני גורמים עיקריים
א אומץ ליבם של רבים מחיילי הפלוגה עדות לכך מצויה בתיאורי מעשיהם של בעלי העיטורים
ב החיפוי טניתן ע"י נשק הסיפון של ה-זחל"מים, אף שרובם היו נטולי כושר תנועה

העיטורים שהוענקו לחמישה מחיילי הפלוגה

להלן תיאור המעשים שזיכו את הלוחמים בעיטורים

1 סמל לוי משה - עיטור הגבורה -

ביום 15 באוקטובר 1973, השתתף רב"ט משה לוי, סמל מחלקה, בקרב שניהלה פלוגתו עם מארב מצרי על ציר היס למוצב הצפוני, בגזרת "פורט-פואד" - "כודפסט" בעת הקרב נפגע ה-זחל"מ שפיקד עליו, ופצצת נ"ט נוספת שנורתה פגעה בידו הימנית וקטעה אותה באזור המרפק

(1) תחקיר סא"ל (מיל'), אז רס"ב רמי קנטור, ב-9 בינואר 79
(2) מג"ד 128, ש-פל' ל' הייתה אחת מפלוגותיו, נתבקש להתייחס לנושא זה תשובתו הצטיינה בגילוי לב הוא לא היה מוכן לקבל את ההנחה של אחדים מלוחמי הפלוגה, שהחיילים לא היו מאומנים דיים, אך הוסיף שבכל פלוגה יש חיילים אמיצים יותר ואמיצים פחות וכן מידת כשירותם ללחימה רגלית אינה אחידה הוא הדגיש שבסופו של דבר, נשארו כחיים אותם חיילים שפחדו [ולא ירדו מה-זחל"מים] דרוש היה אומץ לב בלתי רגיל לרדת מה-זחל"מ ולהילחם רגלית
טבעי הוא לדעת ה-מג"ד, שבני-אדם יפחדו וספק אם אפשר לטעון נגדם (תחקיר סא"ל (מיל') זאב ליכטמן, 4 במרס 1979)

רב"ט משה לוי הבין את חומרת-המצב ופקד על אנשי-צוותו לרדת מה-זחל"מ תוך כדי ירידה מה-זחל"מ נפגעו רוב החיילים רב"ט משה לוי, קטוע יד ימין וזב דם, ירד בעצמו מה-זחל"מ ונע לעבר עמדת האויב הסמוכה בידו השמאלית החזיק רימון, ובשיניו שלף את הנצרה ממנו הוא הטיל את הרימון וכוח האויב בעמדה חוסל אולם, מאחר שהיה קרוב מאד לעמדת האויב, נפצע מרסיסי הרימון שהטיל הוא עצמו אף על פי כן, סירב לקבל עזרה וכיוון את צוות הפינוי אל נפגעי ה-זחל"מ שלו תוך-כדי-כך נפגע ה-זחל"מ פגיעה ישירה, עלה באש והתפוצץ במעשיו אלה גילה אומץ-לב עילאי, חירוף-נפש, קור-רוח ודבקות במשימה

2 רב"ט בלבן שלמה ז"ל - עיטור העוז -

ביום 15 באוקטובר 1973 שימש רב"ט שלמה בלבן ז"ל כלוחם באחד ה-זחל"מים שנתקל במארב אנשי קומנדו מצריים, בגזרה הצפונית על הציר למעוז "בודפסט" תוך-כדי מהלך הקרב נתקע ה-זחל"מ, ש-רב"ט שלמה בלבן ז"ל נסע בו, ועם הסתערות אנשינו נפגעו מפקדו וחיילים אחרים שהיו ב-זחל"מ בתושייה ובקור-רוח רב"ט שלמה בלבן ז"ל עלה על זחל"מ אחר ופקד עליו לנוע בין הנפגעים שלנו, כדי לאספם האויב המטיר אש חזקה - ו-רב"ט שלמה ז"ל נהרג במעשיו אלה גילה אומץ-לב רב, כושר מנהיגות ודבקות במשימה

3 טור' גרשטיין דב - עיטור העוז -

ביום 15 באוקטובר 1973 שימש טור' דב גרשטיין כלוחם זחל"מ, שנתקל במארב קומנדו מצרי באזור הגזרה הצפונית, בציר למעוז "בודפסט" תוך-כדי הקרב נפגע מפקד ה-זחל"מ טור' דב גרשטיין נטל לידינו את הפיקוד, ובקור-רוח ארגן מחדש את צוות ה-זחל"מ להמשך הלחימה ולחיפוי על חילוף הנפגעים - וזאת תחת אש יעילה וקטלנית של האויב במעשיו אלה גילה אומץ-לב רב, קור-רוח, כושר-מנהיגות ודבקות במשימה

4 סמל כהן רם ז"ל - עיטור העוז -

ביום ה-15 באוקטובר שירת סמל רם כהן ז"ל בתפקיד סמל מחלקת זחל"מים אשר נעה על הציר למעוז "בודפסט" תוך כדי תנועה נתקלה המחלקה במארב מצרי ומפקד המחלקה נפגע סמל רם כהן ז"ל נטל את הפיקוד על ה-זחל"מ ופינה בו את מפקד המחלקה תפצוע הוא שב מיד עם ה-זחל"מ למקום המארב והחל לפנות פצועים אל נקודת הפינוי, כל זאת תחת אש יעילה של האויב מטווחים קצרים סמל רם כהן ז"ל המשיך בפעולות פינוי הפצועים תוך שהוא מפעיל נשק ה-זחל"מ מכוון את הנהג ומסייע לפצועים לעלות על ה-זחל"מ

פעולות אלו ביצע מספר פעמים
בפעם האחרונה כשהגיע למקום המארב לפנות פצועים נוספים נפגע תוך כדי ירי
ונהרג
במעשיו אלה גילה סמל רם כהן ז"ל עוז-רוח, יזמה ואחות-לוחמים

5 סמל חסן אלי ז"ל - עיטור המופת -
ביום 15 באוקטובר שימש סמל אלי חסן ז"ל בתפקיד מקלען ליד נהג ה-זחל"מ,
כאשר כוחותיו נתקלו במארב האויב באזור הגזרה הצפונית, בציר למעוז
"בודפסט" תוך-כדי לחימה התרומם מעל דופן ה-זחל"מ, כדי שהאש שהמטיר
תהיה יעילה יותר לפתע נתקע ה-זחל"מ, והחיילים נצטוו להסתער סמל אלי
חסן ז"ל נשאר ב-זחל"מ כדי לרתק את האש הינילה שירה הכוח המצרי, תוך
כדי כך זרק תחמושת לחבריו שנעו קדימה תחת אש, עד שנפגע מכדור של צלף
מצרי ונהרג במקום
במעשיו אלה גילה אומץ-לב, תושיה ודבקות במשימה למופת

הקרב על "בודפסט" - סיכום והערכה

השלב הראשון

עמידתו של מעוז "בודפסט" בשלב הראשון (6-11 באוקטובר) היא פרשה חשובה, שממנה ניתן ללמוד כיצד פעלו גורמים חיוביים ושלייליים בהגנה על המעוז, כאשר, בסופו של דבר, הכריעה את הכף מחלקת טנקים מוקטנת, שעצם כניסתה לקרב בעוד מועד היה יוצא דופן בנסיבות המקרה

הגורמים השלייליים היו רבים וניתן לסכםם כלהלן

א ההנחה שלא תפרוץ מלחמה כוללת בעתיד הנראה לעין, נתנה את אותותיה בתופעות רבות כגון

1) החזקת המעוז ע"י כוח חי"ר מילואים קטן, עקב ההנחה שככל מקרה ניתן יהיה

להחליפו בכוח חי"ר מעולה בעוד מועד, טרם פרוץ הקרבות

יתרה מזו, שאר הכוחות במעוז לא הוכשרו ללחימה נגד כוחות פשיטה, מה גם

שחיילי ה-חי"ר לא התאמנו זמן ממושך

2) תקלות טכניות שניתן היה לחזותן מראש, שלא זכו לטיפול נאות באווירה

הכללית של שלוה ורגיעה

כ"כ הייתה הזנחה באחזקה שהתבטאה בגדרות הרוסות, מוקשים שנשטפו ע"י הים

ועוד

3) חוסר יכולתו, מסיבות תקציביות, של הדרג הממונה להזרים אמצעים למעוז

לשיפור כוח עמידתו

ב היעדר תיאום בין הגורמים השונים במעוז ובקרב הדרגים הממונים בנושאים מבצעיים,

בעלי חשיבות ראשונה, כגון מצבי כוננות

ג ביצוע, כללית, של תרגילי חבירה יבשים למחצה בלבד, (ב"בודפסט" לא בוצע כל

תרגיל חבירה, מאז כניסת גד' חי"ר מילואים 68 לקו) ואי ביצוע תרגילי אש

ד סמכויות פיקוד לא ברורות או/ולא ייילות בתוך המעוז ולגבי מ"מ טנקים, לפחות

בשלבים הראשונים של הלחימה

בין הגורמים החיוביים שתרמו לעמידתו של המעוז נמנו

א חברתה, ברגע האחרון, של מחלקת טנקים אל המעוז והפעלתה המידית והיעילה נגד

הטור המצרי המתקדם החבירה חתבצעה בעוד מועד, למרות העיכוב ביציאת הגדוד

כולו מחניונו

יש לציון, שבניגוד ליתר הטנקים לא נתקלה המחלקה באש נ"ט או התקפות אוויר בעת

תנועתה למעוז

- ב מצב טופוגרפי נוח, יחסיו, טאיפטר התקפת רק"מ מכיוון אחד בלבד - ממערב למזרח, וגם זאת ללא יכולת פריסתו
- ג עמידתם הנחושה של לוחמי המעוז - לוחמי חי"ר, תותחנים ושריונאים
- ד פתיחת ציר "מכפלת", במאמצים רבים, אחרי שנחסם ע"י קומנדו מצרי כך התאפשרה החלפת הכוחות המותשים במעוז ע"י פלוגת נח"ל רעננה

השלב השני

חילופי הכוחות תרמו רבות לעמידת המעוז בשלב השני, (מ-11 באוקטובר עד לסיום הלחימה), אם כי הפלוגה המחליפה נדרשה, למעשה, להתגונן באופן רציני בקרב ה-15 באוקטובר בלבד הסתבר, שמיומנותה וכושרה הקרבי היו מרשימים, אף-על-פי שחייליה היו מחוסרי ניסיון קרבי כלשהו

ניתן לייחס תופעה זו הן לרמתו הגבוהה של הקורס שהפלוגה עברה, ושהסתיים ימים ספורים בלבד לפני פרוץ המלחמה, וכן למוטיבציה הגבוהה של חייליה גם שפע הנשק והתחמושת סייעו לפלוגה להיחלץ ללא נפגעים, מהמצב המסוכן שנוצר, עקב פריצת כוח מצרי אל תוך המעוז. כ"כ, אין לשכוח את לחימת שני הטנקים ש-מ"פ נח"ל "ירש" מקודמו ושחיסלו את ה-נגמ"שים המצריים שהצליחו לעבור את המעוז מצפונה

הלחימה נגד המארבים התבצעה ע"י כוחות שלפי כל קנה-מידה היו דלים ובלתי מספיקים לכך התווספו אי ידיעה או התעלמות מהאופי הקטלני של נשק נ"ט הרב שהיה בידי המצרים בכלל ובידי כוחות הקומנדו בפרט בנסיבות כאלה מצביעה עצם פתיחת הצירים על תושיה ואומץ-לב